

Първото заседание на Народното събрание във Варна

(стенографски)

Дневникъ

(стенографски)

на

XIX^{то} обикновено Народно събрание

Втора извънредна сесия

14. засъдание, среда, 22 юни 1921 г.

(Открыто от подпрѣдседателя К. Томовъ въ 4 ч. 40 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: (Звъни) Моля секретаря г. д-ръ Калчо Консуловъ да прочете списъка на г. г. народните прѣставители.

Секретарь д-ръ К. Консуловъ (з): (Прочита списъка. Отъ засъданието съмъ отсътствували народните прѣставители: Арифъ Агущевъ, Иванъ Ангеловъ, Александъръ Атанасовъ, Стефанъ Бакърджиевъ, Лазаръ Богдановъ, Григоръ Василевъ, Асънъ Вапцаровъ, Власи Власковски, Асънъ Вълкановъ, Тома Вълчевъ, Никола Габровски, Иванъ Ганевъ, Вълко Гарвански, Иванъ Гешовъ, Гено Грамовъ, Беню Гърбовъ, Христо Даневъ, д-ръ Юранъ Данчевъ, Стефанъ Даскаловъ, Никола Дъйковъ, д-ръ Петъръ Джидровъ, Георги Димитровъ, Василъ Димчевъ, Василъ Драгановъ, Али-ходжа Ибраимовъ, Антонъ Ивановъ, Никола х. Ивановъ, Коста Илиевъ, Христо Кабакчевъ, Захари Каменовъ, Коста Каневъ, Тодоръ Каравановски, Константинъ Караджовъ, Стефанъ Кирчевъ, Иванъ Ковачевъ, Костадинъ Ковачевъ, Никола Ковачевъ, Величко Кознички, Василь Коляровъ, Георги Коцевъ, д-ръ Недѣлко Колушевъ, Петъръ Кораковъ, Теню Кортенски, Коста Кратуповъ, Радославъ Крайчевъ, Ангелъ Кундалевъ, Никола Къневъ, Жико Лишковъ, Тодоръ Лукашовъ, Рашико Маджаровъ, д-ръ Никола Максимовъ, д-ръ Ганчо Марковъ, Еню Марковски, Георги Миневъ, Недѣлчо Михалевъ, Александъръ Мицевъ, Георги Недковъ, Михаилъ Нековъ, Никола Пѣтдаревъ, Петко Палиевъ, Иванъ Пандовъ, Кръстю Пастуховъ, Горанъ Петковъ, Тодоръ Петровъ, Димитъръ Поповъ, Стоянъ Поповъ, Гани Радевъ, Минко Радиковски, Стойне Ризовъ, Никола Савчевъ, д-ръ Марко Сапаревъ, Никола Сапунджиевъ, Иванъ Симеоновъ, Христо Славейковъ, Борисъ х. Сотировъ, Митъ Стапевъ, Димитъръ Стоевъ, Иванъ Стойновъ, Атанасъ Стойчевъ, Стефанъ Тодоровъ, Янаки Тодоровъ, Георги Точевъ, д-ръ Йосифъ Фаденхехтъ, Тодоръ Цековъ, Кънчо Чамевъ, Александъръ Чапрашкиовъ, Крумъ Чапрашкиовъ, Георги Чернооковъ, Желю Юрдановъ и Ангелъ Яневъ)

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: (Звъни) Приемствуватъ 82 души г. г. народни прѣставители. Повече отъ г. г. народните прѣставители сѫ на опѣлъто на двамата народни поети, икога се разписали тукъ и ще

дойдатъ. Има законното число и обявявамъ засъданието за открыто.

Бюрото на Камарата е разрѣшило отпуски:

На кюстендилския народенъ прѣставителъ г. Стефанъ Тодоровъ 1-дневенъ отпускъ, за 22 т. м., по домашни причини;

На видинския народенъ прѣставителъ г. Никола Савчевъ 4-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 22 т. м., по домашни причини;

На бургаския народенъ прѣставителъ г. Никола Максимовъ 1-дневенъ отпускъ, за 22 т. м., по домашни причини;

На бургаския народенъ прѣставителъ г. д-ръ Юранъ Данчевъ 3-дневенъ отпускъ, начиная отъ 23 т. м., по домашни причини;

На варненския народенъ прѣставителъ г. Радославъ Крайчевъ 3-дневенъ отпускъ, начиная отъ 15 т. м., по домашни причини;

На търновския народенъ прѣставителъ г. Никола Габровски 2-дневенъ отпускъ за 16 и 18 т. м., по важни домашни причини;

На старозагорския народенъ прѣставителъ г. Тенчо Кюсевъ 20-дневенъ отпускъ, по болестъ, съ приложено медицинско свидѣтельство.

Постанули сѫ въ бюрото на Народното събрание: законопроектъ за рекламиата и прѣдложение за даване тълкуване на чл. чл. 1 и 8 отъ закона за временното добавъчно възнаграждение на държавните служители". Ще бѫдатъ отпечатани и раздадени на г. г. народните прѣставители за изучаване.

Пристигаме къмъ дневния редъ: точка първа — второ четене законопроекта за народенъ 6% заемъ отъ 1921 г. Г. г. народни прѣставители! Докладътъ на комисията не е печатанъ, понеже нѣма съществени измѣнения. Въ съгласие съ г. министра на финансите и членовете на комисията, поправени сѫ нѣколко екземпляра и сѫ раздадени. Съобщавамъ ви това, за да не питате защо не е печатанъ докладътъ на комисията.

Има думата г. докладчикътъ,

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„ЗАКОНЪ
за 6% народенъ заемъ отъ 1921 г.“

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ за главното на законопроекта тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранието приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): Г. г. народни прѣдставители! Комисията даде слѣдната редакция на чл. 1 (Чете):

„Чл. 1. За посрѣдане на прѣдвидените въ извѣнредния бюджетъ разходи за постройка на жѣлѣзици, доставяне жѣлѣзопрѣжни материали и за покриване част отъ летящите дѣлгове на дѣржавата къмъ Бѣлгарската народна банка, разрѣшава се на министра на финансите да издае единъ 6% заемъ въ неопрѣдѣленъ размѣр, нареченъ „народенъ 6% заемъ отъ 1921 г.“ (НКФБС)

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Има думата г. министъръ на финансите.

Министъръ М. Турлаковъ: Г. г. народни прѣдставители! Прѣдлагамъ чл. 1 да добие слѣдната редакция: „За посрѣдане извѣнредните задълженія на дѣржавата и специално за покриване разходите, прѣдвидени въ извѣнредния бюджетъ, както и за изплащане част отъ летящите дѣлгове на дѣржавата къмъ Бѣлгарската народна банка, разрѣшава се“ и пр. слѣдва сѫщото.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Георги Данакловъ.

Г. Данаиловъ (д): Г. г. народни прѣдставители! Азъ нѣмахъ случая този пакъ да присѫтствуамъ въ финансова комисия и не бихъ взелъ думата, ако тамъ можехъ да кажа на г. министра на финансите да се съгласи съ слѣдното разбиране по въпроса.

До войната практиката на дѣржавите бѣше да издаватъ заеми за една опрѣдѣлена цѣль. Обикновено наричаха я стопанска — постройка на жѣлѣзици и пристанища, а послѣ вземаха отъ тѣзи кредити и за нѣкои други разходи. Доколкото азъ познавамъ въпроса, само Франция си позволява разкоша тукъ-тамъ, за покриване извѣнредните разходи на тѣй наречени сега летящъ дѣлговъ, да издава отъ своята рента, за да посрѣдиши онай, което не може да постъпи по бюджета. Друга практика не е имала. Истината е, че въ време на войната европейските дѣржави, когато трѣбаше да правятъ голѣми разходи и срѣдствата на казната и на съкровището не можеха да отговарятъ на тѣхъ, прибѣгаха къмъ тѣй наречения неопрѣдѣленъ заемъ; тѣ издаваха патриотично заемъ съ голѣма реклама и даже се надпрѣварваха, кѫде повече ще бѫде записанъ този заемъ, т. е., колко ще бѫде получено срѣчу него, колко пакъ ще бѫде покритъ обикновено. Въ постъдво време не бѣха опрѣдѣлени размѣръ и капиталистическите страни се надпрѣварваха да даватъ на правителството повече пари, за да води войната — да пролива кръвта на пролетариата, както казватъ отъ тукъ. (Сочи комунистътъ) Но въпросътъ не е тамъ. Въпросътъ е, че този лукъ можеха да си допуснатъ капиталистическите страни, опѣзи, у които по теория и по практика се намиратъ свободни срѣдства и капитали, които дирятъ своето насиране и обикновено тѣ отиватъ тамъ, дѣто намѣрятъ по-добри премии. Дѣржавата се стараеше въ случаи да привлече повече капитали съ голѣми лихви, премии и други работи, които даваше като привилегии на записвачите на заема. Сега войната мина. Азъ съмъ тамъ, че тѣй, както г. министъръ на финансите въ първоначалния текстъ, послѣ въ измѣненията на комисията, и туй, което сега направи, иска да се съмѣтне като цѣль на нашия заемъ, не ще бѫде твърдѣ удобно. Азъ съмъ на мнѣніе — на сѫщото мнѣніе съмъ билъ, когато минаваше заемъ на г. д-ръ Данева, на и по-сети го казахъ — че нашата страна нѣма достатъчно свободни капитали, за да може тѣ сама да ги прѣдложи на дѣржавата подъ форма на заеми. Нѣма да се спиратъ върху този въпросъ — г. Буревъ опиз денъ много хубаво ви обясни. Забѣлѣжително е, че когато иже се оплакахме, че имаме сврѣхъ обръщение на банкноти, на пазара нѣма банкноти.

Нѣкой отъ комунистътъ: Изнесени см.

Г. Данаиловъ (д): Азъ не съмъ на туй мнѣніе, че сѫ изнесени. Ако сѫ изнесени, може би и да е изнесено иѣшо подъ форма на чекове. Но все таки, ако биха били тѣ страната само половината отъ трите милиарда банкноти, които се значатъ въ книгите на Бѣлгарската народна банка, пакъ стоковото и парично обръщение нѣмаше да се затруднява, както г. Буревъ ви обясни. Нѣкои голѣми банки не могатъ да намѣрятъ срѣдства за поддържане на своите клиенти. Нѣкои дѣйствително държатъ въ касите си, а не въ движение — има и такива по накъ иѣма банкноти въ такова голѣмо количество. Азъ не искахъ да се спиратъ върху този фактъ; искахъ да ви обѣрина вниманието, че изобщо въ заема ние нѣма да имаме голѣмъ успѣхъ. Съ това не искахъ да обвинявамъ правителството, но въпросътъ е, че условията на страната не позволяватъ да се направи единъ заемъ. Вие, напр., тукъ въ по-нататъшните поправки сте направили, че може да става подписка и въ кооперациите и въ синдикатътъ. Ако нѣкой днес има нужда отъ пари, азъ мисля, че това сѫ тѣ. Ако биха могли да намѣрятъ отъ нѣкѫдѣ пари, тѣ по-скоро, биха ги употребили за сеопитъ редовни нужди.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): Чрѣзъ тѣхъ става записването, а не че ги задължаваме тѣ да записватъ.

Г. Данаиловъ (д): Ама то е все едно; вие знаете какъ става. Опиз институтъ, който ще записва, самъ трѣбва да бѫде достатъчно силенъ, за да записва заемъ. Вие знаете какъ става записването на заемъ. Рѣдко хора отиватъ съ налични пари да записватъ заемъ. Само въ Франция има случаи, дѣто банкови институтъ, напр., могатъ да записватъ съ спестенитетъ пари на чиновниците. Дохожда единъ, другъ, третъ и съ кредита на банката подписватъ. На вѣсъ ви отварятъ кредитъ за 100.000 л., на други за 200.000 л. Та вие добре сте направили, че сте популяризирали тази работа, като сте дали право и на синдикатътъ и на кооперациите, по казвамъ, че фактически резултатъ отъ това нѣма да има, защото тѣзи институтъ най-много се нуждаятъ отъ срѣдства. Ето защо азъ искахъ да заключа. Прѣдъ вадъ на всичката тази опасностъ, че заемъ не може да даде това, което очаква правителството отъ него като произведението, добре ще бѫде — както, струва ми се, при първото четене се забѣлѣза отъ нѣкои орати — г. министъръ на финансите да изброя цѣлите, за които иска заемъ. Да не бѫде така само теоритически, отвлѣченъ — за метици дѣлгове, а избройте: за постройка на линията Саррамбей—Неврокопъ — 50 милиона лева — толкотъ сме отпуснали миниатюра година; за постройка на линията Раковски—Хасково—Кърджали — 100 милиона лева и пр.; всички тѣзи да се изброятъ. Да бѫде показана общата сума отъ 500—600 милиона лева, които желае правителството да получи въ този моментъ, за калъо ще се употреби. Така заемътъ ще може да се рекламира повече, ще може да види и опиз, който подписва, че той отива за една опрѣдѣлена реална цѣль; а инакъ, ако го кажете така неопрѣдѣлено, резултатътъ ще бѫде още по-слабъ. Защото, недѣлите забравя, че и въ миналото, когато нашата дѣржава правѣше заеми дори за опрѣдѣлени цѣли — за постройка на жѣлѣзици, често се отблъскватъ отъ тѣзи цѣли и отиватъ да излазатъ за въоръжения — за пушки, топове, амуниции и пр. Така и тукъ: дайте на народа единъ по-добъръ обектъ.

Азъ не правя именено прѣдложение, но ако г. министъръ се съгласи, тозъ въпросъ е лесенъ; ако не се съгласи, и прѣдложението ми нѣма да има смисътъ — най-малко ще бѫде безъ значение. Но азъ настоявамъ да се съгласи г. министъръ на финансите да се изброятъ сумите за отдалеченъ дѣржавни прѣдприятия. Нека видятъ и подписчиците, нека знае и всичките финансово свѣти, и пашъ, и чужди, че това е така. Може би ще се намѣрятъ хора и въ странство да подпишатъ този заемъ, не за друго, а защото пашатъ позволява съ 100 франка швейцарски да запишатъ 1.500—1.600 л., или съ 100 франка французки да запишатъ 700—800 л. Така че възможно е да се привлече и чужди хора, но, за да ги привлечемъ, трѣбва заемътъ да има едно опрѣдѣлено реално назначение. И азъ настоявамъ много силно прѣдъ г. министра на финансите да се съгласи да се опрѣдѣлятъ цѣлите на този заемъ непосрѣдствено

тукъ, въ чл. 1, дори да се споменатъ цифрите за величината на заема, както министърът иска да го склони. Това предложение правя и моля то да се възприеме отъ г. докладчика и да се одобри отъ г. министра, за да може да мине.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Има думата народнътъ представител г. Атанасъ Буровъ.

А. Буровъ (о): Г. г. народни представители! Азъ подкрепямъ предложението на нашия другар г. Данаиловъ. Намирамъ изобщо, че текстът на комисията е подходящъ и по-цѣлесъобразенъ, отколкото текстът, който предлага г. министърътъ. Въ текста на комисията се казва: „За посръдане разходи за постройка на желѣзници, доставяне желѣзоплатни материали и за покриване част отъ летищните дългове на държавата къмъ Българската народна банка...“ и пр. Г. министърътъ предлага да се каже: „За посръдане извѣредните разходи на държавата“ — като принципъ — и следътъ това да се поменатъ също и тия специални пужди, произхолдящи отъ постройка на желѣзниците, изплащане дългове и пр. Предпочитамъ първия текстъ, първо, защото е по-опрѣдѣленъ. Въ единъ заемъ с отъ първостепенна важностъ да се знае употребленето на заема за самото народно представителство, което гласува заемъ — за да има ефикасенъ контролъ; за правителството — за да знае какво ще харчи и да не бѫде увлѣченъ въ разточителство, ако не бѫде стѣнчено въ самия текстъ на законопроекта назначението на заема, и за самата публика, която подписва заемъ — за да има убѣждението, че чрѣзъ паритетъ, които се съброятъ подъ формата на заемъ, се увеличава кредитоспособността на държавата. Вие ще се съгласимъ, г. г. народни представители, че единъ заемъ, употребенъ въ постройка на желѣзници, въ купуване на локомотиви и вагони и въ изплащане на стари дългове, е единъ полезенъ заемъ. Съ него не става никакво разточителство, и паритетъ, които се употребява отъ този заемъ и по този начинъ, съ пари, които по-рано или по-късно ще бѫдатъ производителни: частъ отъ тѣхъ ще отидатъ за намаление на стари дългове, друга частъ — за постройка на нови източници за производство и на доходи за самата държава. За такъвъ заемъ разбирамъ, че народното представителство може да го гласува; за такъвъ заемъ разбирамъ, че могатъ хората, у които има паднични срѣдства, да го подпишатъ; но за единъ заемъ съ неопрѣдѣлено назначение, за единъ заемъ, който се тури на разположение на българската държава за извѣредни пужди, не знае какъ ще се погледне, особено въ единъ моментъ, когато извѣредните пужди на българската държава съ тѣй разнообразни, тѣй неопрѣдѣлени, и пие самитъ, като българска властъ, сме толкова малко властни да опрѣдѣлимъ кои отъ тѣхъ съ отъ първа необходимостъ, кои отъ втора, пета и последѣща. Азъ се бои, че единъ такъвъ широкъ текстъ ще даде право и основание на други фактори да се намѣсятъ и, споредъ устѣха на заема, споредъ голѣмната на онова, което ще даде, да поискатъ може-би лъвския най. Азъ намирамъ, че не е сега моментътъ, когато България е въ положение, при тая линия на капитали и парнични срѣдства, да правимъ такива построjenia, отчайни усилия чрѣзъ заемъ, за да изплащаме пъкъ други не отъ емпънствена необходимостъ предвидените и разходи, каквито очѣзи, за които намекнахъ.

По всички тия съображения азъ моля г. министра да се съгласи да остави текста на комисията или, ако това е най-сетне невъзможно и ако не е възможно също и предложението на г. Данаиловъ, да се направи една нова редакция — това е пай-малкото — въ която да се изтъкне, че на първо място произведенето на заема ще служи за желѣзоплатните линии, които фигуриратъ въ извѣредния бюджетъ. Ако останатъ свободни суми, тѣ могатъ да бѫдатъ употребени за извѣредни пужди, било за покриване на част отъ летищните дългъти на държавата къмъ Земедѣлската банка, или пъкъ за други цѣли. Мисля, че това предложение би могло да помиря двѣтъ тѣзи предложения и да запази интересите на българската държава.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Има думата г. министърътъ на финансите.

Министъръ М. Турлаковъ: Г. г. народни представители! Едно изменение въ текста, както го предложихъ, ѝ на-

лага по много съображения, които нѣма защо да изреждамъ едно по едно. Азъ приемамъ, обаче, да се даде такава редакция на чл. 1, отъ която да се разбира, че заемътъ се предвидизначава предимно и на първо място, за посрѣдане разходите по извѣредния бюджетъ на държавата, за постройка на линии и пр. . .

А. Буровъ (о): И за купуване на материали.

Министъръ М. Турлаковъ: . . . и за купуване на материали, и следътъ това, на второ място, за покриване част отъ летищните дългъти на трето място, чакъ за другите работи. Въ такъвъ случай членътъ ще добие елѣгантна редакция: (Чете) „За покриване на първо място разходите, предвидени въ извѣредния бюджетъ, за изплащане част отъ летищните дългъти на държавата къмъ Българската народна банка и за посрѣдане извѣредните задължения на държавата, разрѣшава се . . .“ и пр.

А. Буровъ (о): Добрѣ.

Г. Данаиловъ (д): Възно не изброяте линиите — напр. Александрово—Видинъ, линията Сарамбей?

Министъръ М. Турлаковъ: Линиите сѫ изброени въ извѣредния бюджетъ.

Г. Данаиловъ (д): Азъ знамъ.

Министъръ М. Турлаковъ: Въроятно подиръ денъ два ще видимъ представи други проекти за външнъ заемъ. Въ него ще също по-специално е казано какви покупки да се направятъ. Тъй що нѣма нужда отъ повече.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Има думата народнътъ представител г. Андрей Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въпросътъ бѫне да се опрѣдѣли за какво ще отиде използването на този заемъ. Въ основния проектъ бѣ казано: „за строителни цѣли“. Тогава се говори, че е желателно да се опрѣдѣли по-точно. Комисията ни е дала една дефиниция: „за посрѣдане разходите, за желѣзоплатни материали и за покриване част отъ летищните дългове къмъ Българската народна банка, разрѣшава се . . .“ и т. н. Такъ г. министърътъ ни казва друга редакция: (Чете) „За посрѣдане извѣредните задължения на държавата и специално за покриване разходите, предвидени въ извѣредния бюджетъ, както и за изплащане част отъ летищните дългъти на държавата къмъ Българската народна банка“. Ами че това, вмѣсто да ограничи, то разширява, и разширява въ единъ размѣръ невъзможнъ. Въ основния проектъ се казва „за строителни цѣли“ — още може да се споди дали извѣстна линия трѣба да се построи, или не. И казахме пие, че е желателно да се опрѣдѣли кои линии ще се построятъ, и т. н. А сега се казва, че произведенето отъ този заемъ ще отиде за извѣредни задължения на държавата и специално за покриване на разходите, предвидени въ извѣредния бюджетъ. Ами че тия разходи въ извѣредния бюджетъ, слава Богу, ги знаемъ; бюджетътъ е прѣсечъ въ паметта ни. Тѣ дѣ захващатъ, дѣ свързватъ — граници нѣма на тѣхъ.

Ето защо азъ съмъ тамъ, че въ дадения случай, вмѣсто да вървимъ къмъ едно подобрене спрѣмо основния проектъ, пие вървимъ къмъ едно влошаване на текста, и за мене предпочтително е да се приеме „за строителни цѣли“, отколкото редакцията, които ни се дадоха. И затуй азъ съмъ тамъ, че не подобрене, а влошаване ѝе прави, особено съ поправената отъ г. министра на финансите редакция. Но този начинъ пие нѣма да бѫдемъ гарантирани въ емпънствъ за какво ще отиде този заемъ. Ще отиде за цѣли, които азъ съмъ тига осъдилъ на врѣмѧто и които не могатъ да не бѫдатъ осъдени. Азъ не мога да разбера какъ ще се прави апель къмъ народа, за да даде паритетъ си. — За какво? — За да му отчуждятъ зданията, напр., на една певъобразимо низка цена, която е равносилна съ грабежъ.

Министъръ А. Радоловъ: На каквото ги е декларирали собствениците.

А. Ляпчевъ (д): Това ежъ праизнъ приказки. Вие сте патентъ на държавния печатъ и пие желаемъ да знаемъ,

Вие, като тъкът, какъ разбирате конституцията, кояго казва: отчуждения за обществени цели и пр. стават съ едини спроведници оцѣнка. Коя е тая спроведница оцѣнка, която давате вие днес? Мене, най-послѣ, не ме интересуват личности, мѣне ме интересува стабилността въ икономическото положение на страната.

Министър А. Радоловъ: Когато искате отъ иѣкого декларации, каква декларация му искате, на едини пишожна цѣна ли да опредѣли имота си, или му искате декларация за фактическата стойност на имота? Когато ще даваме данъци на държавата, тогава даваме едини невъзможни декларации, а когато та настъ се поискатъ имотите по тия декларации, тогава ни боли! Нека не боли никого. И сега, кой е крий? Ние и конституцията.

А. Ляпчевъ (д): Г. министре! Ако бихме рекли така да отчуждимъ Вашите лози, тогава бихте имали другъ езикъ.

Министър А. Радоловъ: Азъ бихъ желалъ да ги отчуждите — заповѣдайте!

А. Ляпчевъ (д): Азъ настоявамъ за добрия редъ въ страната. Не можете вие да се основавате на декларацията. Коя е тази декларация?

Министър А. Радоловъ: Която стопанинът е далъ.

А. Ляпчевъ (д): Която ище еме ограничили съ самия законъ за облагане съ данъкъ върху сградите. Какъвъ е послѣдниятъ? Че кѫщите сгради изобщо, не могатъ да се облагатъ съ по-високъ размѣръ отъ тройния имъ прѣди 1919 г.

Министър А. Радоловъ: Ама отъ самите комисии.

А. Ляпчевъ (д): Моля Ви се.

Министър А. Радоловъ: А личността е свободна да го декларира.

А. Ляпчевъ (д): Азъ не знаехъ, че Вие сте били такъвъ адвокатъ, и ако Вие така схващате задачата на адвокатите, действително имате право да отнемете правата на всичките адвокати.

Министър А. Радоловъ: Това не е адвокатътъ, а изражение на истинското положение.

А. Ляпчевъ (д): Не само че е адвокатътъ, но отвратителенъ адвокатътъ.

Министър А. Радоловъ: Ако има иѣкой да адвокатства, това сте именно Вие, макаръ че право не сте свършили.

А. Ляпчевъ (д): Азъ търся истината. Какво съмъ свършилъ азъ, то е другъ въпросъ. Но мнозина, като тебе, съмъ получили диплома отъ мене.

Министър А. Радоловъ: Благодаримъ!

А. Ляпчевъ (д): За дипломи не съмъ ламтѣлъ, а съмъ раздавалъ.

Министър А. Радоловъ: Въ всѣки случай, на менъ не сте дали.

А. Ляпчевъ (д): Заключавамъ. Не бива при второто члене да приемемъ единъ текстъ, който влошава текста отъ първо члене.

Прѣседателствующъ К. Томовъ: Има направени двѣ прѣдложени: едното е на г. министра на финансите, второто е на народния прѣставител г. Атанасъ Буровъ, които почти се покриватъ; само че това на г. Буровъ е по-обширно.

Це положа на гласуване най-напрѣдъ прѣдложението на г. Бурова, тъй като то се обема отъ това на г. министра, а именно: (Чете) „За посрѣдане, на първо място, прѣвиденитъ въ извѣдния бюджетъ разходи, за постройка на жлѣзици, доставище жлѣзионитни материали; за покриване частъ отъ летящите дългове на държавата къмъ Българската народна банка и, на трето

място, за посрѣдане извѣдните задължения на държавата, разрѣбнава се на министра на финансите да издае единъ 6% заемъ въ неопрѣдѣленъ размѣръ паречица „народенъ 6% заемъ отъ 1921 г.“ Които приематъ това прѣложение, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министърство, Събранните не приема.

Це положа на гласуване второто прѣложение на г. министра на финансите, а именно: (Чете) „За покриване, на първо място, разходите прѣвиденитъ въ извѣдния бюджетъ, за изплащане частъ отъ летящия дългъ на държавата къмъ Българската народна банка и частъ отъ извѣдните задължения на държавата, разрѣбнава се на министра на финансите да издае единъ 6% заемъ въ неопрѣдѣленъ размѣръ, паречица „6% народенъ заемъ отъ 1921 г.“ Които приематъ това прѣложение, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министърство, Събранните приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„Чл. 2. Заемъ ще се представя отъ облигации на приносителя по сто лева всѣка.“

Облигациите ще се състоятъ отъ отдѣли отрѣзки и отрѣзки по петъ, десетъ, петдесет и сто облигации. Количеството на всѣка категория отъ облигациите ще опредѣля при подписката на заема отъ самите подпишващи.

„Текстът и формата на облигациите ще опредѣля отъ министра на финансите.“

Прѣседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 2, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министърство, Събранните приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„Чл. 3. Всѣка облигация ще пости годишна лихва 6% (шестъ на сто) върху номиналната стойност, платима въ края на всѣко шестмесечие срещу шестмесечни купони, надеждите на които ще бѫдатъ опредѣлени отъ министра на финансите.“

Прѣседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 3, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министърство, Събранните приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„Чл. 4. Погашението на заема ще стане въ срокъ 40 години чрѣзъ шестмесечни тегления по жрѣбие, споредъ една таблица, напечатана на гъбра на облигациите, обемаща 80 равни шестмесечия за погашението и лихвите.“

„Тегленията ще ставатъ въ София въ Управлението на държавните дългове единъ мѣсецъ прѣди падежа на купоните отъ комисии, определена въ чл. чл. 158 на правилника за прилагане закона за управлението на държавните и на гарантирани дългове.“

Г. Данаиловъ (д): Махнете последната частъ, недѣлите съвръза закона, съ правилника, г. министре.

Министър М. Турлаковъ: По какъвъ редъ ще стане, тогава?

Г. Данаиловъ (д): Каките: погашението става по реда на държавните заеми.

Министър М. Турлаковъ: Добрѣ, приемамъ тая поправка: „по реда за управлението на държавните и на гарантирани отъ държавата дългове.“

Прѣседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ прѣдложената отъ г. министра на финансите поправка на чл. 4, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министърство, Събранните приема.

Които приематъ чл. 4 съ направената и гласувана вече корекция, моля да си вдигнатъ рѣката. Министърство, Събранните приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„Чл. 5. Първото тегление ще стане прѣзъ първото шестмесечие на 1922 г., единъ мѣсецъ прѣди падежа на купона за сѫщото шестмесечие.“

Прѣседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 5, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министърство, Събранните приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„Чл. 6. Изплащането на купоните съ изтекътъ падежъ и на погасенитъ облигации или конвертиране такива става отъ Българската народна банка и нейнитъ клонове. Купоните се изплащатъ по номиналната имъ стойност, а облигациите по 125 л. всѣка. Изплащането на излѣзнатъ въ погашение облигации ще стане единоврѣменно съ купона, чийто падежъ иде слѣдъ тиражъ. Описътъ на излѣзнатъ въ погашение облигации ще обнародва въ „Държавенъ вѣстникъ.“

Прѣдставениетъ за изплащане облигации трѣбва да бѫдатъ придвижени съ всичките купони падежа на които не е настъпилъ на опрѣдѣлената за изплащане дата; стойността на непрѣдставениетъ купони се спада отъ сумата, която слѣдва да се изплатятъ на приносителя.

За службата по заема Българската народна банка получава комисиона отъ $\frac{1}{8}\%$ върху номиналната стойност на изплатенитъ погасени облигации и $\frac{1}{4}\%$ върху изплатенитъ купони съ изтекътъ падежъ.“

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 6, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранietо приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„Чл. 7. Министърътъ на финансите се опгълномощава да направи конверсия или прѣдерочно изплащане изплѣто или на част отъ неамортизираните облигации отъ заема, когато той намѣри това за добре, по не по-рано отъ 1927 г.“

„Рѣшението за конверсия или прѣдерочно изплащане се оповѣстява три мѣсена по-рано.“

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 7, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранietо приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„Чл. 8. Облигациите и купоните имъ се освобождаватъ отъ всѣкакви данъци, такси и какви и да били други налози, прѣвидени или които биха се прѣвидѣли отъ фискалнитъ закони, включая единократния данъкъ върху капитала.“

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Димитъръ Христовъ.

Д. Христовъ (о): Моля г. министра на финансите, ако е възможно да ми отговори на слѣдното питане: понеже чл. 8, който току-що се докладва отъ г. докладчика, е евързанъ съ освобождаване на заема отъ досегашнитъ и бѫдащи данъци и, прѣди всичко, отъ единократния данъкъ върху имотнитъ, моля г. министра да каже, мисли ли, да прокара въ Народното събрание закона за единократния данъкъ върху имотното състояние, макаръ той вече да е минавъ на първо четене, или г. министърътъ, по цѣлы редъ резони зарадъ него съображенія, не напусне идеята за прокарване на казания данъкъ въ Народното събрание и приложението му въ послѣдствие.

Министъръ М. Турлановъ: Ако правителството или министърътъ на финансите не е смяталъ да прокара този законъ, нѣмаше защо да го прѣдлагамъ. Другъ е въпросътъ въ каква форма ще го приемемъ и да ли ще се занимаемъ съ него още въ днешното или утринното засѣдание.

Д. Христовъ (о): Вземамъ актъ отъ тая бѣлѣшка, която правите.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 8 отъ законопроекта, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранietо приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„Чл. 9. Излѣзнатъ въ тиражъ облигации, както и купоните съ изтекли падежи се приематъ по номиналната стойност за изплащане на данъци, такси, мита и др. налози, които държавата събира.“

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 9, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранietо приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„Чл. 10. Непрѣдставениетъ за изплащане въ продължение на пять години купони съ изтекли падежи се покриватъ съ давностъ въ полза на държавното съкровище. Този срокъ за излѣзнатъ въ тиражъ облигации е 15 години.“

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 10, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранietо приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„Чл. 11. Неизлѣзнатъ въ погашение облигации се приематъ по номиналната имъ стойност въ всички държавни, общински и обществени учрѣждения за залогъ и гаранция.“

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 11, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранietо приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„Чл. 12. Издаването на заема ще стане на серии по 100,000,000 л. всѣка чрѣзъ публична подписка на гишетата въ държавнитъ банки, пощенскитъ спестовни каси, популярнитъ банки, кооперативнитъ дружества и синдикати и при селекитъ общински управления, както и при частнитъ акционерни кредитни дружества и банки.“

Г. Данаиловъ (д): Махнете думитъ „селскитъ общински управления“, това не е удобно.

Министъръ М. Турлановъ: Не врѣди.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 12 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика. моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранietо приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„Чл. 13. Изплащането на записанитъ облигации ще стане наведиажъ при самото записване.

„При подписката се издаватъ врѣмени свидѣтелства, които ще бѫдатъ замѣстени съ оригинални облигации, спадащи съ шестдесетъ купони.“

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 13, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранietо приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„Чл. 14. Разрѣшава се на министра на финансите да заплати 2% комисиона върху номиналната стойност на записанитъ при тѣхъ национализирани изплатени при подписката облигации на всички учрѣждения, върху които настоящия законъ възлага подписката на заема. Това възнаграждение за общинитъ, популярнитъ банки, кооперативнитъ и синдикатитъ се разпрѣделя по наполовина между общината и кмета и секретаръ-бърника, между популярната банка и директора ѝ, между кооперациите и синдикатите и управителнитъ имъ тѣла.“

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 14, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранietо приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„Чл. 15. За покриване разноскитъ по издаването на заема, разрѣшава се на министра на финансите извѣдени свръхемѣтъ кредитъ отъ 20.000.000 л., която сума ще се вземе отъ произведението на заема.“

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 15, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранietо приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„Чл. 16. Въ държавния бюджетъ се прѣдвижа ежегодно нужната сума за лихви и погашения на заема.“

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 16, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранietо приема.

Докладчикъ С. Панайотовъ (з): (Чете)

„Чл. 17. Връбето, подобните условия по емисията на заема се определятъ отъ Министерския съвѣтъ.“

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Има думата пародиниятъ прѣставителъ г. Георги Данайлъвъ.

Г. Данайлъвъ (д): Искамъ само да запитамъ г. министра на финансите какво разбира подъ думите: „условия по емисията“. Доколкото се вижда отъ самия законопроектъ, заемъ ще бѫде подписанъ по пътина ломпанила стойност, нѣма да има емисия, ...“

Министъръ М. Турлаковъ: Да.

Г. Данайлъвъ (д): а тукъ казават: „условия по емисията“. Министерскиятъ съвѣтъ не има ли право да опредѣли една емисия, напр., връбето 100, да кажемъ 95 или 90?

Министъръ М. Турлаковъ: Нѣма да има никаква емисия. Връбето, думата „емисия“ така е вѣзапала, по обния терминъ на изработените досега проекти за заеми. Но не врѣди отъ туй, че съществува заемъ ще бѫде прокаранъ по номиналната стойност.

Г. Данайлъвъ (д): Нѣма ли да има емисия?

Министъръ М. Турлаковъ: Нѣма.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 17 отъ законопроекта, моля, да си вдигнатъ рѣжката. Мнозинство. Събрали се.

Минаваме по-нататъкъ, къмъ втората точка отъ дневния редъ: първо четене на законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за борситетъ. Има думата секретарътъ г. Георги Марковъ да прочете законопроекта.

Замѣстникъ-секретарь Г. Марковъ (з): (Чете)

„М О Т И В И
къмъ законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за борситетъ.

Г. г. пародин прѣставители! Съ законъ отъ 1912 г. сѫ учрѣдени у насъ борситетъ. Досега сѫ открыти три борси: една фондова въ София и други двѣ стокови въ Варна и Бургасъ. Борситетъ се намисля подъ непосрѣдствения контролъ на държавата и сѫ официалниятъ, дѣто се търгуватъ цѣнни книжи, монети, банкноти, скъпоцѣни метали, стоки и пр. Тѣ се издѣржатъ отъ приходите които събиратъ и гь случаи на недостигъ, тоя послѣдния се покрие отъ държавата. При борситетъ, обаче, има назначени официални лица, наречени борсови посрѣдници, които сѫ натоварени да извършватъ посрѣдничеството въ сѣдѣлките и за този имъ трудъ тѣ събиратъ извѣстенъ процентъ куртажъ върху стойността на сѣдѣлката отъ купувача и продавача и разни такси за завѣрки и прѣводи на документи по борсовите операции, опрѣдѣлени въ тарифата на борсата.

Като се има предъ видъ, че ежедневно въ борсата ставатъ сѣдѣлки за десетки милиони лева, то при това създадено за борсовите посрѣдници привилегировано положение всѣки единъ отъ тѣхъ получава мѣсечно едно възнаграждение минимумъ отъ 20—30 хиляди лева, съ тенденция да се увеличава, вслѣдствие нарастващего броя и сумата на сѣдѣлките въ борсата. Така: Въ Софийската фондова борса за мѣсецъ януари, февруари и мартъ и. т. ѝ скъпчи сѣдѣлки за 660 милиона лева, върху които съ бързина куртажъ, съгласно тарифата за куртажа, по 30 стотинки на хиляда лева, всичко 198.000 л., или всѣки посрѣдникъ (а тѣ сѫ трима) е взелъ за три мѣсеца 66.000 л., или мѣсечно по 22.000 л.! Такова възнаграждение не получава никое официално или датъжностно лице, какъвто високъ и отговоренъ постъ да заема. Трудътъ пъкъ, които полагатъ борсовите посрѣдници е съвѣршено пренебрежимъ и несъпровожданъ съ никакво умѣствено или физическо напрѣжение: тѣ работятъ седмиично 5 дни по половинъ часъ на денъ. Тая пренебрежима работа може да се извѣрбва и отъ чеѣзи другъ служителъ при борсата, безъ да има нужда отъ посрѣдници. Ище по-вече посрѣдническия пристигатъ при борситетъ съ прѣмах-

натъ въ пъкъ европейски борси, като излишени са напр. въ Парижката, Женевската, Цюрихската и Белгийските борси. Тамъ сѣдѣлките съ камбии, даже и съ титри (напр. въ Цюрихъ), се извършватъ направо отъ членовете на борсата (банки, банкери и дружества) или отъ тѣхните замѣстители, тѣ като банките иматъ възможностъ да бѫдатъ най-добъръ освѣдомени за положението на европейските борси, та нѣма нужда да сключватъ операциите си посрѣдствомъ трети лица (посрѣдници) и съ своятъ голѣмъ капиталъ представляватъ безсъмѣрно много по-голѣма гаранция за изпълнението на сключените въ борсата сѣдѣлки, отколкото единъ борсовъ посрѣдникъ, който има една пренебрежима гаранция.

Възьти отъ това общоприетъ принципъ е, што приходитъ които се събиратъ отъ институтъ, създадени отъ държавата и лимиращи се подъ пейния контролъ, да служатъ за удовлетворение на държавни, обществени и социални нужди, както и венчки назначени и натоварени отъ пея лица да извършватъ постоянно извѣстна работа да получаватъ опрѣдѣлена по бюджета заплата. Такова едно прѣдизнанение държавата трѣбва да даде и на приходитъ, които сега събиратъ борситетъ и борсовите посрѣдници за своя полза и които годишно възлизатъ на нѣколко стотини хиляди лева, като на посрѣдника, като официални лица, назначени отъ пея при борсата, се даде заплата, прѣвидена въ бюджета на послѣдната, и едно допълнително годишно възнаграждение отъ тия приходи. Въ сѫщия мѣдъ на числата западналъ Българската пародия, Земѣдѣлската и Кооперативна банки, като държавни учрѣждения, се освобождаватъ отъ всѣхъкви борсови такси и куртажъ, тѣ като борсата и посрѣдничеството при пея, като официални институтъ създадени отъ държавата, не може да черпятъ източниците си отъ държавни учрѣждения, печалбите на които служатъ за посрѣдование и удовлетворение на държавни и чено опрѣдѣлени стопански и обществени нужди. Така, само Българската пародия банка за пародията година е дала за куртажъ 90.000 л.!

Съ прѣдлаганото измѣнение и допълнението на закона за борситетъ се дава слѣдното прѣдизнанение на тия приходи, а именно:

Такентъ събиратъ досега отъ борсовите посрѣдници за завѣрки и прѣводи не се събиратъ отъ борсата (чл. 1).

Борсовите посрѣдници въ бѫдеще ще получаватъ заплата, опрѣдѣлена въ бюджета на борсата (чл. 3).

Отъ събралия за посрѣдничество въ сѣдѣлките куртажъ 10% се дава на борсата за посрѣдване заплатитъ на борсовите посрѣдници, до 5% за възнаграждение на посрѣдника, 20% ще послужи за образуване „фондъ“ за постройка зданието за борса“, а остатъка, заедно съ излишъците по бюджета на борсата ще се власяятъ на приходъ въ държавното съкровище (чл. 5).

Това се палага още повече сега, когато държавата има вълнило нужди и търен източникъ за посрѣдването имъ. Освѣйни това съчасть отъ куртажа, ще може въ едно близкозъ бѫдеще да се построятъ монументални сгради за борсово помѣщенія.

Съ прѣдлагання законопроектъ се прави още и едно допълнение относно управлението на фондовите борси. Българската пародия банка, като най-голѣмата кредитна учрѣждение въ страната, което въ фондовата борса играе ролята на регулаторъ на камбайлитетъ курсове, за която цѣлъ извѣрбва пай-малко $\frac{1}{3}$ отъ операциите на борсата, трѣбва живо да се интересува за дѣлата на сѣщата и да вземе участие въ управлението ѝ.

Чл. 2 отъ законопроекта прѣдвижа именно това: въ управителния съвѣтъ на фондовите борси да влизат и единъ делегатъ на Българската пародия банка.

Освѣйни това налага се да се въведе единъ ефикасенъ контролъ върху бюджетните съмѣтки на борсата отъ страна на държавата. Бюджета на борсата, макаръ да се утвърждава отъ надлежния министъръ (чл. 25 буква и), обаче контролата по изпълнението му се възложена на една комисия, избрана отъ борсовата корпорация. Елементаренъ контроленъ принципъ е, които утвърждава единъ бюджетъ той трѣбва да сѣдѣди сѫщо и за неговото изпълнение. Съ прѣдлаганото измѣнение въ чл. 6 на законопроекта се създава именно такъвъ контролъ.

Моля ви прочее да гласувате приложения тукъ законопроектъ.

София, юни 1921 г.

Министъръ на финансите: М. Турлаковъ.

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за измѣнение и допълнение на закона за борсите.

Чл. 1. Къмъ чл. 9 се прибавя слѣдната нова точка:
и) отъ такси за всѣкакви прѣводи и завръки на документи по борсовитъ операции.

Чл. 2. Къмъ чл. 19 се прибавя слѣдната забѣлжка: Въ управителния съвѣтъ на фондовитъ борси влиза и единъ делегатъ на Българската народна банка.

Чл. 3. Къмъ чл. 29 се прибавя слѣдната нова алинея: Тѣ получаватъ заплата, предвидена въ бюджета на борсата.

Чл. 4. Чл. 42 се отмѣнява.

Чл. 5. Къмъ чл. 107 се прибавятъ слѣдните дѣй нови алинеи:

За посрѣдничеството въ операциите борсата събира куртажъ, опрѣдѣленъ въ тарифата за такентъ на борсата. Куртажътъ се разпредѣля така:

а) 10% въ приходъ на борсата;

б) до 5% за възнаграждение на борсовитъ посрѣдници, съ минимумъ 6.000 л. годишно за всѣкни посрѣдници;

в) 20% се внася на текуща лихвена сѣмѣтка въ Българската народна банка за образуване „фондъ за постройка здания за борса“;

г) остатъка, както и излишъците по бюджета на борсата се внасятъ въ приходъ на държавното съкровище.

Размѣрътъ на процента по точка б се опрѣдѣля отъ управителния съвѣтъ на борсата, одобренъ отъ надлежния министъръ.

Забѣлжка. Българската народна, земедѣлска и кооперативна банки се освобождаватъ отъ всѣкакви такси и куртажъ, които събиратъ борсите.

Чл. 6. Къмъ чл. 119 се прибавятъ слѣдните дѣй алинеи:

Комисия, състояща се отъ три члена, отъ които по единъ назначаватъ отъ надлежния министъръ и отъ Българската народна банка и единъ избрани отъ борсова коронорация, контролира всички дѣла, въ свръзка съ измѣнението на бюджета, касата и цѣнностите на борсата прѣзъ годината, както и годините бюджетни сѣмѣтки по прихода и разхода. За резултата отъ това се дава докладъ до надлежния министъръ.

Управителниятъ съвѣтъ на борсата се освобождава отъ отговорност по рѣшенение на общото годишно събрание на борсовата корпорация по докладъ на контролната комисия. Това рѣшение се представя за утвърждение отъ надлежния министъръ.

Чл. 7. Постановлението на закона за борсите отъ 1912 г., които противорѣчатъ на настоящия законъ, се отмѣняватъ.

Прѣседателствующъ К. Томовъ: Има думата народниятъ представител г. Георги Данайловъ.

Г. Данайловъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! На прѣвъ ногледъ измѣнението, което се внася отъ Министерството на финансите, е като че ли маловажуеще, безъ значение, а въ сѫщностъ реформата, която се иска чрѣзъ този законопроектъ да се внесе въ закона за борсите, респективно въ борсовитъ институтъ у насъ, въ България, е реформа отъ голъмо и сѫществено значение. Законопроектътъ, както виждате, може да се раздѣли на дѣй части; отъ една страна г. министъръ на финансите иска да урегулира по единъ особенъ начинъ положението на борсовитъ посрѣдници, агенти, agents de bourse, и отъ друга страна иска да даде едно особено привилегировано положение на Българската народна банка и изобщо на държавните банки. Азъ не знамъ дали г. министъръ при измѣненията, които тукъ внася, е ималъ съгласното на борсата, на нейното управително тѣло. Поставямъ този въпросъ, защото наистина единъ министъръ може да прави измѣнения въ сѫществуващъ институтъ; каквито измѣнения неговата политика напира подходящи за случая, по въпросътъ за борсата естъ малко по-иначе. Борсата, както е създадена у насъ — пѣмамъ закона, за да цитирамъ — е едно автономно учрѣждение, тя не е органъ на министъра на финансите. Ако би била неговъ органъ, това би било нещастие за нашия стопански животъ. Борсата е автономно учрѣждение, за да може да дѣйствува независимо отъ какво и да е влияние, било на министъра на финансите, било на Българската народна банка, които г. министъръ иска да вмѣси въ пейното управление по единъ особенъ начинъ. Казвамъ, колкото и да сѫ маловажни измѣненията, тѣ посѣгатъ върху единъ автономенъ институтъ по начинъ, що могатъ да поврѣдятъ на правилното развитие на нашия стопански животъ.

Какво представляватъ отъ себе си борсовитъ агенти? Това еж трийтъ лица — които не познавамъ — които служатъ като посрѣдници между огъзи, които сключватъ сдѣлки на борсата и събиратъ куртажъ. Agents de bourse при днешния стопански животъ, при днешното образуване на капитала, при днешните вземания-давания на свѣта, сѫ хора отъ първостепенно значение. Въ първостепенниятъ капиталистически центрове на свѣта, дѣто борсата играе роля въ стопански животъ, дѣто опрѣдѣля всѣкидневните събития на финансите, които не се надѣватъ да направятъ г. министъръ на финансите, който не се показва трѣзвеностъ въ реформите, които внася. Много лекомислено е погледнато като се показва този мотивъ, че борсата се рѣководи отъ първокън куртажисти, които получаватъ изѣкаль въ куртажъ. Не, г. министре, борсовиятъ агентъ е душата на борсата. Той трѣба да бѫде лице избрано, което има напълно морално-материалистични качества и възнаградено напълно. Знаете ли какво значи това качество? Ако борсовиятъ агентъ бѫде чиновникъ, той ще се назначава и ще получава заплата. Тогава ще става това, срѣзуко което се бори въ всички страни на свѣта — туй, което става на борсата, ще излѣзе вънъ отъ вратата ѝ. А задачата на държавата е много по-сложна. Колкото и да се вижда дребна, задачата на държавата е: ако е възможно всички огъзи финансови операции, които ставатъ — покупко-продажби на цѣни книжа и стоки — да минатъ и се зарегистриратъ въ борсата, да има единъ институтъ, които да управлява търговището, а не сдѣлките да ставатъ отвѣти. И за да не бѫда голъсловенъ, ще ви кажа, че много първостепенни държави като Франция и Германия, сѫ се опитали да правятъ реформи, попрѣвъвъ едно или въ друго отношение сѫмъ излѣзе редът неудобства на борсата; помните единъ пътъ, прѣди 10—15 години, французи се опитаха да направятъ реформа, като искаха да подведатъ agents de bourse подъ особени регламентации, но сполучиха съ това да увеличаватъ сдѣлките, които ставатъ задържани, а огъзи, които трѣбва да се зарегистриратъ въ телеграфътъ на борсата, намалѣха. Тази реформа прѣдизвика голяма част отъ операциите да се прѣпескатъ на Брюкселската борса, дѣто сдѣлките сѫ по-свободни, отколкото въ Парижката. И прѣставете си у насъ това положение. Ако вие на агента на борсата не искаете да му дадете съответното възнаграждение, което подобава на онай честностъ и гарантъ, която трѣба да прѣстави той за страната и го третирате като единъ обикновенъ чиновникъ, той ще има интересъ сдѣлките, които върши въ борсата, да ги извѣрива отвѣти, т. е. когато дѣй или три, банки или частни лица искаятъ да купятъ книжа, памѣсто сдѣлките да станатъ и се зарегистриратъ въ борсата и да бѫдатъ подъ вѣдѣнието на цѣния стопански свѣтъ, ще отидатъ да правятъ сдѣлки отвѣти, за да получатъ своя куртажъ. А това не може да бѫде задача на финансовото управление въ страната.

Ето защо убѣденъ съмъ, че въ комисията г. министъръ ще разбере, че борсовитъ агенти не бива да се поставятъ въ положението на обикновени чиновници на борсата, а тѣмъ трѣба да се даде едно място подходяще на отговорността, които посмятъ, и на деликатността на службата, които извѣршаватъ. Не знаятъ дали на всички г. г. народни прѣставители е ясно какво прѣставя борсовиятъ агентъ, огъзи посрѣдници, които въ сдѣлките между дѣй страни е, тѣй да се каже, потариусътъ, заклетиятъ свидѣтель — борсовиятъ агентъ даже се кълне — който трѣба да установи положението на борсата. — у насъ може да не сѫ ставали спорове, но на други място сѫ ставали — особено когато има качване и спадане на цѣните книжа и стоки, който трѣбва да установи онай положение, при което е извѣршена дадена сдѣлка или точно курсътъ на пазара. Ако играта на борсата е съ $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{100}$ дори $\frac{1}{1000}$, той може да създаде голъми изгоди за онай страна, които би му прѣложила да му плати куртажъ. Тия тайни работи трѣбва да се разбератъ, и азъ съмъ убѣденъ, че г. министъръ на финансите ще се съгласи, какво промѣнитъ, които сѫ отъ чиновнически характеръ, — станали въ министерството и той не е ималъ възможностъ да ги разгледа — не сѫ отъ полза за страната.

Тѣй сѫщо и второто измѣнение, съ което г. министъръ иска да даде едно привилегировано положение на

Българската народна банка, с неправилно и не е във интереса на стопанския живот. Българската народна банка не може да заеме особено положение, непрѣмѣнно да прѣдстави себе си въ борсова комитетъ. Разбирамъ, че тя е първото ни борсово учрѣждение, че трѣбва да заеме едно място, но да го заеме по надлежния редъ, чѣзъ достойността на хората, които я прѣставятъ, а не непрѣмѣнно единъ човѣкъ да се изпраща отъ тамъ.

На трето място, убѣденъ съмъ, че се съгласите въ комисията, че не може Българската народна и Българската земедѣлска банки за сдѣлките, които върнатъ на борсата да не илачатъ никакъвъ куртажъ, да не платятъ своята лента и комисиона, защото тогатъ на какво ще се обѣрне? Тукъ не е място, дѣто държавниятъ учрѣждения ще правятъ покупко-продажби на камбъо; Българската народна банка ще трѣбва да се яви като банково учрѣждение наредъ съ всички частни банки, защото равенството и справедливостта въ стопанския животъ при днешния капиталистически строй єж признати отъ всички и тя трѣбва да се яви наравно съ всички частни банки. Ако иска да купи камбъо за Лондонъ, ще го купи, както всички частни и други банки, по при равни условия.

Ето защо съмътамъ, че тия измѣнения, които на пръвъ погледъ като че ли сѫ маловажни, сѫ отъ голямо значение и могатъ да посегнатъ върху автономията на института, могатъ да развалиятъ принципа за агентнѣтъ на борсата, и затова съмътамъ, че тѣй, както проектътъ е прѣдставенъ, не би трѣбвало да се приеме. Вървамъ, че въ комисията г. министъръ ще се съгласи — защото това е технически законопроектъ и не вървамъ да прѣставлява политиката на правителството — да направимъ онѣзи измѣнения, които той иска, но да бѫде замазена автономността на учрѣждението, което искаамъ сега да реформирамъ.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: (Звѣнъ) Има думата народниятъ прѣставителъ г. Атанасъ Буровъ.

А. Буровъ (о): Г. г. народни прѣставители! У насъ се създаде Софийска фондова борса прѣди четири години. Първоначално тя тръгна мудно и слабо, защото нико имаше хора подготвени, нико имаше условия за такава борса. Само благодарение инициативата на нѣколко души и благодарение на личната заинтересованост на хората, които бѣха начело на тази борса, тя постепенно закрѣпи и нейнѣтъ операции порастнаха до значителни размѣри и, днесъ тя почва да играе роля въ България такава, каквато играятъ фондовите борси въ странство. На пръвъ погледъ тая роля е маловажна, но въ сѫщностъ тя е отъ първостепенно значение. Фондовата борса, значи, е едно публично място, дѣто се установяватъ курсовете на всички цѣнни книги, които се котиратъ въ България по единъ начинъ сигуренъ, явенъ, публиченъ, за да се изѣбѫгнатъ всѣкакви измами, всѣкакви непочтени спекули и всѣкакви паджитрования въ цѣнните книги. На второ място борсата е едно публично място подъ контролата на финансия министъръ, въ което се установява сѫщо по единъ публиченъ и безспоренъ начинъ цѣнната на чуждите валути, цѣната на чековете, място, дѣто единъ видъ се проявява барометърътъ, който опрѣдѣля стойността на български левъ и на всички други монети, и чѣзъ публичността, която се дава на тѣзи курсове тѣ stavatъ задължителни за всички български граждани. И най-неопинитъ и най-попросвѣтениятъ могатъ всѣки денъ да знаятъ по единъ безспоренъ начинъ колко струва нашиятъ държавенъ заемъ отъ 1902 г., колко струва нашиятъ държавенъ заемъ отъ 1904 г., колко струватъ акции на това или онова дружество, колко струва английската лира, колко струва американскиятъ долларъ и всички валути. Отъ това вис разбирате отъ какъвъ грамаденъ интерес е за масата, за слабите хора отъ липшето население, които обикновено сѫ първите жертви въ търговските игри, сѫществуването на такава автономна, независима търговска борса, които чисто и просто анрегистрира, установява пазарните курсове и ги прави по единъ безспоренъ и публиченъ начинъ изложени на контролата на всички. Авторитетътъ, който доби нашата борса, се дължи на прѣдъ всичко на нейната автономия, на факта, че никой не глеждаше на нея като на едно официално държавно учрѣждение, което може по извѣстни държавни сѫображения да тежи върху курсовете и да ги измѣни въ единъ или други смисълъ. Курсоветъ на нашата Народна банка, макаръ, че тя е институтъ, който сѫществува отъ 40 години, макаръ че има задъ гърба си 150 милиона лева капиталъ и ре-

зерви, и макаръ че се управлява отъ почтени хора, не сѫ тѣй мѣрдадини, както сѫ курсоветъ на борсата, защото Народната банка е институтъ държавенъ, който при опрѣдѣляне на курсоветъ изхожда било отъ интересите на държавата, било отъ свояте интереси, като банково прѣприятие, което иска да купи и продаде въ даденъ моментъ сѫобразно своя башковъ интересъ, и затова, казвамъ, курсоветъ на Народната банка не сѫ мѣрдадини. За самата Народна банка се явяватъ мѣрдадини курсоветъ на борсата, онѣзи иѣни, които се добиватъ автоматически вслѣдствие свободната игра на конкуренцията и вслѣдствие установяването на срѣдниятъ курсове между търсенията и прѣдлаганията. Благодарение на тази автономия и благодарение на хората, които понадаха начело, нашата борса не само израсна, но почна да играе извѣтимѣрно полезна стопанска роля. Иѣма да поменувамъ имена — моята целъ не е да правя реклама или комплиментъ на отдѣли хора, но да констатирамъ единъ фактъ.

Днесъ г. министърътъ на финансите пъдва съ тази пагледъ маловажна поправка, както каза уважаемиятъ колега г. Дананджовъ, да посѣгне върху автономията на Борсата. Азъ напирамъ, че това посѣгателство при всичките добри сѫображенія и побуждения, които сѫ рѣководили г. министра, ще принесе повече вредъ отъ полза. Двѣ цѣли се гонятъ съ този законопроектъ. Първата е боровитъ посрѣдници да се поставятъ въ едно положение почти на държавни чиновници, платени на мясецъ, туриени на общото пиво на български бюрократи, хоря обикновени, които ще играятъ повече роля на писарѣ, отколкото на борсови посрѣдници, което е иѣто много по-голямо, г-да! Второто цѣло, което се гони съ законопроекта, е да се даде на Българската народна банка едно прѣко участие въ управителния съвѣтъ на борсата. Съмътамъ по първиятъ пунктъ, че е погрѣбина политиката на г. финансия министъръ. Ако цѣлътъ му е да се взематъ за държавата нѣколко стотинъ хиляди лева, произходящи отъ операциите на борсата при това загазено положение и милиардътъ, отъ които имамъ нужда, 100—200 хиляди лева, които по този начинъ ще получатъ съ рискъ да разстронятъ единъ извѣтимѣрно цѣленъ институтъ като посѣгъ на неговата автономия, не може да бѫде добра политика.

Ще прибавя, че боровитъ посрѣдници по закона извѣматъ право да се занимаватъ съ никаква търговска работа, че макаръ тѣ да работятъ тамъ по нѣколко часа, три дена въ недѣлята, както каза г. министърътъ въ свояте мотиви, тѣ въ сѫщностъ иматъ своя вѣтринна работа, но издаватъ вѣтника на борсата, по оформяване на свояте операции, по контролиране на онова, което е извѣршено — работа, която поглъща всичкото имъ врѣме. Но даже ако имъ остане свободно врѣме, тѣ извѣматъ право да отдѣлитъ отъ това врѣме никаква частъ за никаква друга работа отъ търговски характеръ — всецѣло трѣбва да бѫдатъ тамъ.

Второ. По ролята, която играятъ, тѣ трѣбва да бѫдатъ хора високо издигнати, съ престижъ, съ авторитетъ, винувати довѣрие, на които всички да могатъ абсолютно да разчитатъ на тѣхната дискретностъ. Тамъ се вършатъ операции съ милиони. Едно издаване на борсова посрѣдникъ, кой му е да си заповѣда да продава или купува дадена валута въ даденъ моментъ, може да компрометира цѣлата операция, може да изложи този, който купува, може да ощети оизи, който продава, и затуй борсовиятъ посрѣдникъ трѣбва да бѫде безукоризнено честенъ, високо поставенъ, уважаванъ много отъ самитъ хора, които прибѣгватъ къмъ неговото посрѣдничество. Такива хора трѣбва да се платятъ, г-да. Стига тая политика въ нашата държава, която, когато се касае да си подбира персоналъ, да прави единъ подборъ, наопакъ, чѣзъ низкиятъ заплати, които плаща, прогонва всички най-цѣнни хора въ морално и интелектуално отношение и малко по малко оставатъ да служатъ на държавата хора, които сѫ негодини абсолютно за никаква друга работа. Не може така да се управлява, особено единъ институтъ, какъвто е Борсата. Защо да не оставите на управителния съвѣтъ на Борсата, съставенъ отъ най-първите наши директори на банки, отъ най-първите наши прѣседатели на дружества, съ участието на делегатъ на финансия министъръ — защото такъвъ делегатъ се прѣдвижда и въ стария законъ — защо да не оставите на тѣхъ да прѣѣннатъ, споредъ качествата на борсовите посрѣдници, споредъ услугите, които даватъ тѣ, споредъ условията, ако щете, на човѣцънския трудъ на пазара, и да опрѣдѣлятъ тѣ заплатите; шомъ тия заплати не легатъ въ никакъ случай въ тежестъ на държавата — защото, държавата нищо не

шапка за тия работи, всички тия суми произлизат отъ така събирана върху операциите, събирана отъ самите посрещдници, събирана отъ самата Борса? Нима тъй не е достатъчно компетентни да пръвчнят такива хора, които съм нужни за борсови посрещдници, колко тръбва да бъдатъ платени?

Въ циркът, които дава министърът на финансите, има една илюзия. Илюзиията е във това, че тия цифри се взематъ върху база на операции прѣз 1920 г., т. е. при една година, прѣз която извѣтилно много се е спекулирало съ шанжа. Върно е, че прѣз тая година съм се правили операции на стотини милиони, на милиарди. Защо? Защото курсът на нашния левъ постоянно е игралъ: лапи по туй врѣме бѣше 360 л. български лева за 100 французки франка, а днесъ е 760 български лева за 100 французки франка. Естествено, при такава нередовност и колебливост на курсоветъ, създаватъ се извѣтилно благоприятни условия за спекуланти, за ажинотажъ върху шанжа. Но ако съмъ мъсецъ, два, три, петъ настѫпи едно стабилизиране на курсоветъ, съмъ една постепенна, бавна тенденция къмъ подобрене, увѣрявамъ ви, че нѣма да има никоје една десета отъ тѣзи операции, че смѣтките, които днесъ г. министърът на финансите прави върху 200-ти хиляди лева, които всѣки посрещдникъ щѣтъ да получи, може да се каже, ако не съмъ 90%, най-малко съмъ 50% съмъ погрѣшилъ, и тогава ще тръбва да правимъ новъ законъ, за да възстановимъ днешното положение. Нѣма защо да се бѣргаме във една автономна работа, във едно автономно управление, дѣто държавата нищо не разхожда — макаръ че законътъ прѣдвижда, че държавата може да дава евентуално субсидии, държавата такива не е дала и във бѫдеще нѣма да има нужда да дава — нѣма, казвамъ, защо да се бѣргаме вътре, да разстройваме това, което е наредено въз закона, безъ да имаме перспектива да го наредимъ по-добре. Министърът на финансите има толкова много други по-голѣми грижи, че азъ се чудя какъ му е останало врѣме, търпѣние и енергия да се занимава съ този въпросъ, това не е по-негова инициатива, а нѣкой неговъ усърденъ чиновникъ, който, бѣдниятъ, получава двѣ-три хиляди лева заплата, като гледа други по-горѣ отъ неговото положение по подготовката, че получаватъ по 10—12 хиляди, домъжчило му е и е казалъ на министра: „Какъ! Вие имате щатъ и плащате на всички онзи, които служатъ по 10—15 години по двѣ-три хиляди лева, а онзи, които служатъ отъ двѣ-три години, получаватъ по 10—15 хиляди лева“, и министърът е казалъ: „Направете законопроектъ, за да измѣнимъ тая работа“. Не е така простъ и така лекъ въпросътъ, ище моля г. министра, ако не сега, защото адеътъ е на първо чечене министърът никога да не се съгласява съ онзи, които критикуватъ законопроекта му, поне въ комисията да направи една ревизия на своето мнѣніе и на своето предложение. Но въпросъ за Народната банка. Че какво прѣчу на г. министра да назначи управителя на Народната банка или лице, посочено отъ Народната банка, което да е правителственъ делегатъ при управлението на Борсата, и ето — въпросътъ ще бѫде разрѣшенъ, безъ да има нужда отъ новъ законъ. Защо му съмъ двама прѣставители на държавата тамъ? Тамъ не се рѣшаватъ въпросите съ болшинство, г-да; на и да се рѣшаватъ съ большинство, че билъ единъ прѣставителъ на държавата или двама, срѣщу осемъ други членове, това нѣма да помогне нищо. Важно е държавата да има извѣстенъ прѣстъ, не рѣшаващъ — да има единъ начинъ на непосрѣдственъ контролъ, какво става вътре. Е, добре, това държавата има по стария законъ: министърът има право да има свой делегатъ, той е дълженъ да има свой делегатъ. Ако мислите, че Народната банка е заинтересована, да бѫде ежедневно въ течение на вѫтрѣшния животъ на Борсата, много лесно е да се съгласи съ Народната банка върху едно общо лице, тъй да се каже, което ще бѫде държавенъ делегатъ и което единоврѣменно ще нази интереситъ на Народната банка, както и интереситъ на държавата. Въ сѫщността интереситъ на Народната банка и интереситъ на държавата се покриватъ. Азъ се боя, че ако тия два интереса бѫдатъ прѣставявани отъ двѣ лица съ разни темпераменти и ехвачанія, държавата ще бѫде по-зле и, както виждамъ, създава въ тяхната случаи, двамата прѣставители на държавата ще се уловятъ за коситъ, защото всѣки по своему ще разбира държавниятъ интереси.

По всички тия съображения — не искамъ да продължавамъ — азъ моля г. министъръ, както и болшинството, да не гледатъ на този въпросъ за опрѣдѣляне положе-

нието на двама-трима борсови посрещдници като на единъ маловаженъ, лекъ въпросъ, а да погледнатъ на него като на единъ по-широкъ, общественъ въпросъ, съ който се посѣга на автономията на борситѣ въ България, съ който се разваля нѣщо направено, и отъ този законопроектъ да не остане нищо или да остане толкова малко, че почти да бѫде равно на нищо. Мисля, че по този начинъ не ще постигнемъ по-голѣми резултати.

Прѣдседателствуещъ К. Томовъ: Други оратори, зали сани да говорятъ по законопроекта, нѣма. Обявявамъ дебатите за приключени.

Има думата г. министърът на финансите.

Министъръ М. Турлаковъ: Г. г. народни прѣдставители! Мотивът за власянето на този законопроектъ — макаръ нагледъ той да се вижда малка работа, както се изрази г. Данайловъ — съмъ отъ двояко естество: на първо място, да има една по-голѣма, относителна поне справедливостъ въ възлагаждението на хората, които работятъ въ Борсата, и тѣхните печалби да не отиватъ въ такъвъ голѣмъ разрѣзъ съ общото положение на заплащани хора и на търговията въ страната, а също и на банкерството, ако щете, и, на второ място, онова, което ще съставлява излишътъ слѣдъ като се разпрѣдѣлятъ така приходитъ на Борсата, то да отиде въ полза на общото, въ полза на държавата.

Каза се тукъ, че съ този законопроектъ ще създадемъ да разрушимъ създаденото.

А. Буровъ (o): Може да се ѹви.

Министъръ М. Турлаковъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ казвамъ, че нищо нѣма да разрушимъ. Напротивъ, ѹвътъ е да се създаде, както виказахъ, една по-голѣма справедливостъ въ работе на Борсата и въ използванието облагатъ отъ нея. Че това е така — че не се ѹви да се спре даже инициативата и стремежа за работа въ така наречението куртина — за най-добро доказателство служи буква б на чл. 5. Даже самиятъ докладникъ, прѣди да докладва законопроекта, идвада да ме питатъ, защо е казано въ него „минимумъ 6.000 л.“? То си има, г. г. народни прѣдставители, свои съображения. Каква заплата ще опрѣдѣли отъ борсовиятъ управителъ съвѣтъ — тя е отдалена работа. Съ поставянето на заплатата искаме, първо и първо, да има едно гарантирано плащане на борсовите агенти, на така наречението куртина и слѣдъ туй, на второ място, да дохоща оная печалба, която иде за подтикването имъ къмъ добиностъ. Ето защо опая заплата, бѫде малка, но пъкъ стойността на парите ще бѫде по-голѣма или по-малка, споредъ усъмнѣнието на управителя съвѣтъ и споредъ приходитъ на Борсата. А приходитъ на Борсата не само тази година и миниатата до първъдѣлъ, ами и догодина и въ по-далечно бѫдеще съ развието на нашата страна все ще бѫдатъ значителни, крупни тия печалби, особено тия на централната, на Софийската борса, защото и назадъ да се връща нашиятъ левъ, и нагорѣ да тръгне, борсовите операции пакъ ставатъ ище ставатъ; следователно тази заплата, вземена сумарно така, по днешни или утършени курсъ, слѣдъ врѣме, когато се издигне ѹвната на нашия левъ, наистина ѹе има една разлика, обаче въ ѹвнността си тая заплата ѹмъ така ѹе има да получава едно изравнение поради това, че макаръ сумата подиръ нѣкоя и друга година да бѫде по-малка, но пъкъ стойността на парите ще бѫде по-голѣма. Та въ туй отношение каква заплата ѹе се опрѣдѣли на борсовите посрещдници, то е работа на борсовия управителъ съвѣтъ, и посъдѣнието ѹе се рѣковиди отъ своите срѣдства. А пъкъ, за да се поопри дѣйността имъ, да се не спре опова, което изтѣкнаха г. г. Данайловъ и Буровъ, заради туй въ чл. 5 буква б е казано: дотолкова процента имъ се дава допълнително възлагаждение, което въ никакъ случай — опрѣдѣля си го законътъ — не може да бѫде по-малко отъ 6.000 л. годишно. Ако то е малко, бихме могли още нѣщо да отпуснемъ, т. е. да го повишимъ; ако процентътъ е малъкъ, бихме могли да го измѣнимъ, но да оставимъ досегашното положение, мени ми се струва, че тогава работата ѹе да дойде до единъ споръ и до една непозволена агитация между управителятъ на банкитѣ и банкеритѣ тукъ въ София относително това, кой да изпълни, кой да бѫде куртие или agents de bourse, както се изрази г. Данайловъ, отколкото да бѫде управителъ на тая или опая голѣма банка въ Гърция. Защото колкото и да бѫде голѣма банката —

като оставимъ държавните банки, които сравнително малко плащатъ въ сравнение съ частните, които прѣзъ тия времена, благодарение на операциите, които правѣха, даваха по-голѣми заплати и по-голѣми проценти отъ печалбите — въ всѣки случай и частните банки да вземете, никой отъ управителите не може да се сравни при сегашното положение съ тия agents de bourse, и тогава ще създадемъ, ако търпимъ това положение, единъ стремежъ въ иѣко отъ тѣхъ да напуснатъ управлението на банките и да отидатъ да станатъ агенти, защото ще получаватъ по-голѣми възнаграждения.

Г. Данаиловъ (д): Имайте прѣдъ видъ, г. министре, че, съ разширението на операциите, ще има нужда не само отъ трима посрѣдници, а отъ 5, 10 и повече.

Министъръ М. Турлаковъ: И пие пѣмаме повече тукъ.

Г. Данаиловъ (д): Така че сумитъ ще се разирѣдѣятъ между повече хора.

Министъръ М. Турлаковъ: И числото имъ не опрѣдѣляме — то си остава открыто. Въ всѣки случай, гарантира се една заплата, гарантира се единъ минималенъ процентъ и заради туй менъ ми се струва, че иѣма защо да се страхуваме толкова много отъ проекта. Истина е, че въ свободния животъ, така да се изрази, ония лица, които сѫ навигали безъ граници да се стремятъ да изкарватъ печалби, такова едно ограничение, макаръ и малко, все е за ограничение и имъ се вижда противнико. И заради това сѫ тѣзи възражения на г. г. Данаилова и Буровъ. Тия тѣхи възражения въ дадения случай — не искамъ да ги упреквамъ, че застѣжватъ такова гледище, защото като народни прѣдставители тѣ иматъ това право — сѫ изражение на онова настроение, на оня духъ въ извѣстенъ кръжокъ отъ тѣзи хора, които сѫ вътрѣни, които сѫ близки въ Борсата.

Г. Данаиловъ (д): Азъ не познавамъ иито единъ отъ тѣхъ, не знамъ кои сѫ. Не съмъ стѫпилъ въ Борсата.

Министъръ М. Турлаковъ: Азъ заявявамъ, че нико единъ отъ агентите на Борсата не познавамъ. Познать ми е само секретаря на Борсата. И сто защо ми се струва, че иѣма защо толкова да се страхуватъ г. г. Данаиловъ и г. Буровъ.

Колкото се касае до твърдението, че тритъ наши банки — Народната, Земедѣлската и Кооперативната — щѣли да бѫдатъ облагодѣтелствувани въ това отношение, прѣдъ видъ на това, че излишътъ отъ приходитъ, както е постановлено тукъ на проекта, ще ги взема държавата, иѣма никаква опасностъ, ако забѣлѣжката къмъ чл. 5 я прѣмахнемъ. Иѣко малки поправки въобще могатъ да станатъ въ комисията; като изслушаме съображението на г. г. пародини прѣдставители и като имаме прѣдъ видъ по-подробниятъ данни въ приготовлението на законопроекта, могатъ да станатъ тия поправки, по да се отива дотамъ, както се изрази г. Буровъ: или ишо да не остане — значи да си остане законопроектъ въ комисията — или да дойде единъ видъ до nulla, до тамъ иѣма да отидемъ. Иие цѣлъмъ съ проекта да вземемъ излишъка отъ печалбите, които ще даде това учрѣдение. Щомъ държавата се е ангажирала по закона да го подкрепи въ случаи на нужда, да му осигури издръжката, щомъ то не е държавно, а е общество учрѣдение, въ което контролътъ на държавата се е наложилъ, възприетъ е, то частъ отъ печалбите, въ които виоремъ не се влага никакъвъ капиталъ, слѣдва да се иззематъ. Забѣлѣжете, въ това учрѣдение иѣма вложенъ капиталъ отъ тази или оная банка, то е единъ видъ учрѣдение безъ капиталъ, въ което участвуватъ само извѣстни бани, извѣстни учрѣдения, безъ да посятъ особенъ рисъкъ за тѣхното участие. Операциите, които върши това учрѣдение, тѣ му съставляватъ прихода. Както виждатъ, даваме му право да взема иѣко такси за иѣкакви прѣиен, за операциите, които върши, и за друго иѣшо — за това е прѣвидено извѣстенъ приходъ. Но понеже този приходъ иде отъ много учрѣдения и бани, които сѫ членове, както и отъ частни лица, които ще искатъ да купятъ отъ Борсата валута, или цѣнни книжа, или иѣшо друго, то доходътъ, който иде, не иде отъ иѣкакъвъ капиталъ, нито отъ отдѣлни лица. И понеже той иде отъ много хора, безъ да сѫ вложили капиталъ, защо държавата да не взема частъ отъ този приходъ? Право е държавата да взема частъ отъ него.

Тѣзи сѫ съображениета, които ми наложиха — и азъ съмъ тъмъ, че това бѣ мой дѣлъ — да прѣдложа този законопроектъ. Защото въ днешно време, когато държавата се намира въ това положение, дѣлътъ пай-малко е не само на всѣки български гражданинъ и народенъ прѣдставителъ, а и на всѣки синъ на тази страна, а пай-много на министъра на финансите, отѣтъто наимѣри, да може да викара иѣцичко въ общата вадичка. Тѣзи сѫ съображениета, казнамъ, които ми наложиха, г. г. пародини прѣдставители, да внеса този законопроектъ и азъ ви моля да го гласувате. Прѣди да дойде на второ четене, въ комисията ще изслушаме мѣбъната, и ако има иѣцо основателно, за да се направятъ иѣкакви поправки, тѣще се направятъ, ако не, ще се гласува така, както е. Не ще искамъ да ми се законопроектъ по съмнѣнѣ на второ четене. Имаме време да го разгледаме. Моля ви, прочеете, по принципъ да го гласувате.

Л. Кандевъ (к) и С. Костурковъ (р): Кворумъ иѣма.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Който приема на първо четене законопроекта за изменение и допълнение на закона за борсите, моля, да си вдигне рѣжката. Министъство, приема се.

С. Костурковъ (р): 50 души гласуватъ — нека се забѣлѣжи това въ протокола.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: 10 минути отдихъ.
(Слѣдъ отдиха)

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: (Звѣнъ) Засѣдането продължава. Пристигнали къмъ точка трета отъ днешния редъ — второ четене на законопроекта за изменение, допълнение и отменение чл. чл. 1, 2, 3, 6 и други отъ закона за народното просвѣщение и пр. — продължение разискванията.

По чл. 123 има думата народните прѣдставители г. Къневъ. Отсѫтствува.

Има думата г. Костурковъ.

С. Костурковъ (р): Г. г. пародини прѣдставители! Въ чл. 123 се изброяватъ наказанията, които се налагатъ на учителите за разни простънки и прѣстънления. Между другите наказания има и такива, които сѫ по-леки, има и тежки. Въ послѣдната алинея на сѫщия членъ е опрѣдѣлено кои отъ наказанията отъ коя властъ се налагатъ. Азъ имамъ да кажа иѣцо думи само върху иѣко отъ алиней на този членъ, които обрѣща внимание.

Въ алиней четвърта на сѫщия членъ е казано: „Рѣненіята на дисциплинарните комисии за наказания до буква „д“ сѫ окончателни, а за простънки, наказуеми по букви „д“, „е“, „ж“ подлежатъ на обжалване въ двуседмиченъ срокъ отъ дена на произнасяне рѣшеніето прѣдъ внесшата дисциплинарна комисия при министерството. Рѣненіята на комисията подлежатъ на утвърждение и прилагане отъ министра на народното просвѣщение“. Искамъ да обрѣна внимание ви на послѣдната мисъль, че „рѣшеніята на комисията“ — значи както на първата инстанция, така и на втората — „подлежатъ на утвърждение и прилагане отъ министра на народното просвѣщение“ — не само се прилагатъ отъ него, ами се и утвърждаватъ. Щомъ се утвърждава, то щекаже, че той има право и да не ги утвърждава. Азъ тѣкмо на това искамъ да обрѣна внимание на народното прѣдставителство и на г. министра на народната просвѣба.

Понеже дисциплинарните комисии сѫ сѫдилница — така ги схващатъ законодателът тогава, когато ги уреди, а така ги схващатъ и членовът на самите комисии, които функциониратъ отъ дълги години — то не разбирамъ защо рѣшеніята на внесшата дисциплинарна комисия при министерството да бѫдатъ утвърждавани отъ г. министра на просвѣщението. Рѣшеніята на обикновените сѫдилници въ България влизатъ въ сила щомъ не сѫ обѣжени прѣдъ по-горна инстанция въ даденъ срокъ, а когато извѣстно рѣшение е утвърдено отъ най-горната инстанция, тогава то влизатъ въ сила окончателно, но никакво утвърждаване отъ министра на правосъднието не се иска. Но аналогия би трѣбвало да бѫде и тукъ сѫщото. Когато първата инстанция, комисията въ окръжния центъ, рѣши извѣстенъ въпросъ, ако една отъ страните е недоволна отъ рѣшеніето и го обѣжжи прѣдъ по-горната инстанция, прѣдъ върховната дисциплинарна комисия при Министерството на народното просвѣщение, то, разбира

се, ръшението на първата инстанция няма да влезе въ сила; но ако няма такова обжалване, ръшението на първата инстанция тръбва да влезе въ сила, безъ да има нужда отъ утвърждаване отъ министра на просветата. Отъ тук само по себе си се разбира че, че всъщо ръшение и на пай-горната инстанция, на висшата дисциплинарна комисия при Министерството на просветата, тръбва да влезе въ сила, безъ да има нужда отъ утвърждаване отъ министра.

Възъ основа на тъзи разсъждения, които правя, азъ напирамъ, че думите въ алинея четвърта на чл. 123: „подлежатъ на утвърждение“ тръбва да се изхвърлятъ и че остане само туй: че се „прилагатъ отъ министра на просветата“, т. е. отъ органите на министерството, което се определятъ въ пай-горната инстанция — въ личността на министра.

Въ алинея седма е казано: (Чете) „До произнасяне на дисциплинарна комисия, министерството може да отстрани обвинения учителъ . . .“ и т. н. Това също напирамъ, че е неуместно да стои въ законопроекта и въ закона. Кога изобщо единъ членовникъ, който е подведенъ подъ отговорност, тръбва да бъде отстъпяванъ, щомъ бъде заведено углавно пребъдване сръбцу него, това е казано въ закона за членовниците — чл. 51, който се цитира на едно място въ закона за пародната просвета. Тъй щото тоя членъ е достатъчна гаранция, че министерството може и е длъжно дори да отстрани отъ служба единъ учителъ, който е провинилъ, по цитирания законъ. Но не може да се казва изобщо, както що е тукъ въ алинея седма на чл. 123, че до произнасянето на дисциплинарна комисия, министерството може да отстрани обвинения учителъ — да се говори така общо, не може. Това е толкова много широко, че ще даде възможност за много неизправно използване. Всъки учителъ, неприятелъ на централната власт или на някой отъ пейнтъ органи въ провинцията, който по настояването на представителя на даденъ органъ на властта, бъде даденъ подъ съдъ, макаръ и не за голъми нарушения или простъпки, че може да бъде отстъпяванъ, а това не е въ интереса на учебното дъло. Тръбва да бъдатъ отстъпявани само онни учители, противъ които има заведени дълги за престъпления, а не за обикновени простъпки, а тукъ алинея седма дава пай-широко право, чото, до произнасяне на дисциплинарна комисия, министерството да може да отстрани обвинения учителъ и т. н. И ето защо азъ напирамъ, че и тази алинея седма тръбва да бъде пръмана, да бъде изхвърлена.

Въ смисъя чл. 123 има дълъ забълъжки. Въ първата забълъжка е казано: (Чете) „Прѣмѣстване отъ едно място на друго за по-цѣлѣстъобразно нареддане на персонала не се смята за наказание. Специаленъ правилникъ, изработенъ отъ министра на пародното просвѣщение и одобренъ отъ Министерския съвѣтъ, урежда случаите за такива прѣмѣствания“. Тъй както що е тази забълъжка, ияя я има и въ действуващия законъ като текстъ. Учителите ё синагаги негодували сръбцу това положение въ закона, защото съ него е извънредно много злоупотребявано. И нека ви кажа, че откакто съществува този текстъ въ действуващия сега законъ, много ё малко министрите, за жалост, които ё се отнасяли добре въпреки прилагането на това положение въ закона. А обикновено ийшо е било да се криятъ задъ това положение въ закона, да правятъ произволни размѣствания, тогава, когато размѣстването не тръбва да се смята за наказание, и за наказание аслъ не се е смятало. Учителите биха били готови да иматъ специаленъ пунктъ наказание „прѣмѣстване“ — нека има, но да се знае, че за наказание става прѣмѣстването, а не „за по-цѣлѣстъобразно нареддане на персонала“. Това „цѣлѣстъобразно нареддане на персонала“ е толкова много разтегливо, както казахъ, и съ него е толкова много злоупотребявано, че учителите винаги ё протестирали и ё изказвали своето недоволство сръбци начинъ, по който е използвана туй положение отъ закона.

За да се избѣгнатъ западъ злуопотреби съ това положение, което го има въ закона и което сега пакъ остава подъ форма на забълъжка I, азъ предлагамъ съдъбуещата забълъжка къмъ чл. 123, въместо първата: (Чете) „Прѣмѣстване не за наказание може да стане само: 1) довъренно, 2) по линса на часове при намаление на паралелкъ“ — да се знае точно за какво. Вие знаете, че учениците се записватъ въ края на учебната година обикновено, по това не става винаги туй: записвания ставатъ и

въ началото на учебната година. Става ийшо друго: записванията ставатъ въ първите пъколко дни, първата седмица; когато се види броятъ на учениците отъ разните класове, става разпрѣдѣление на паралелки; додъ стане разпрѣдѣлението на паралелки, ийкон отъ учениците напускатъ и по пъкъ ижътъ пъкъ учителъ става излишъ. Тогава, когато има такъвъ случай, безъсмѣшно ще тръбва да бъде прѣмѣстенъ пъкъ учителъ. Това прѣмѣстване е оправдателно. Но, току туй, ония, които управляватъ гимназията, окръга или пакъ министерството скрити задъ общата формула „за по-цѣлѣстъобразно нареддане“, да правятъ прѣмѣствания, това е противъ интересите на учебното дъло и то е разорително за самия учителъ. — (Продължава да чете) „При посѣдѣния случаи — т. е. по линса на часове при намаление на паралелкъ — „на учителя се плаща разносъ по прѣмѣствашето му“ Това тръбва да бъде, защото учителъ няма да бъде виноватъ за неговото прѣмѣстване. Въ такъвъ случай, слѣдователно, държавата тръбва да плати разносъ по прѣмѣстването, и не само пъти петови — ако той е самъ, разбирашъ петови пъти, но ако той е съмесъ и живѣе съ семейството си, тръбва да му се платятъ разносъ по прѣмѣстването на цѣлото семейство отъ мястото, където е билъ до мястото, дъто ще иде.

Тъзи са предложениета, които азъ правя.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Има думата пародията предложението г. Стефанъ Лафчиевъ.

С. Лафчиевъ (о): Г. г. пародни представители! Азъ имамъ да направя само пъколко бѣлѣжки отъ формално естество. Първо: къмъ точка е слѣдва една алинея, която би тръбвало да бъде подъ забълъжката, защото, иначе, ще се счита като алинея, а то е едно пояснение къмъ точка и. и затова ще моля г. докладчика и г. министра да се съгласятъ туй пояснение да мине подъ точка и, и посъдъ да слѣдватъ пунктовете з и ж.

Послѣ, желая бихъ всички законопроекти, които излизатъ отъ Министерството на пародното просвѣщение, да излизатъ съ малко по-честъ езикъ. Такъ въ алинея втора има думата „обжалване“, който терминъ не може да намѣри място въ единъ законопроектъ на Министерството на пародното просвѣщение, и тръбва, вмѣсто думата „обжалване“, да се постави „обтѫждане“.

Другъ единъ въпросъ, на който заслужва да се обѣрне внимание, е върху забълъжка втора, която гласи слѣдното: (Чете) „Ако дисциплинарното дъло на единъ учителъ не се рѣши въ скокъ отъ три мѣсеци на отстъпението му, той се възстановява възмѣнно въ длъжност до окончателното рѣшене на дѣлъто“. Презумпцията е, че единъ учителъ, отстъпенъ поради пъкъ простъпки отъ неморално естество, е станалъ невъзможенъ като учителъ дотогава, докогато той не се оправдае. Ако, слѣдователно, въ течение на три мѣсеца туй дъло не бъде прѣкратено, азъ питамъ, какъ ще върнете оия учителъ, на когото авторитета не е възстановенъ чрезъ една присъда? Него само съмъртъта ще го очисти отъ обвиненията, които тежатъ върху него. Той има една оправдателна присъда и се явява чудътъ ученици съ единъ покрусенъ авторитетъ. Азъ мисля, че ще бъде по-цѣлѣстъобразно, ако не се остави да се протака недовършено едно дисциплинарно дъло три мѣсеца. Тъй че, въ интереса на дѣлъто е, да се взематъ всички мѣрки и ако е виноватъ и е станалъ невъзможенъ поради една морална поквара, да се осъди, но ако е невиненъ, нека бъде оправданъ отъ съда и да се възстанови неговото име като учителъ, а не когато тежи върху него такова обвинение, да се връща съ покварено име при възпитанициятъ си. Тогава неговото влияние се свежда къмъ nulla и неговото възпитание става проблематично. Ето защо азъ мисля, че тая забълъжка тръбва да бъде пръмана.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Има думата г. министъръ на просвѣщението.

Министъръ С. Омарчевски: Г. Костурковъ прави предложение да се измѣни редакцията на забълъжка I къмъ чл. 123 въ смисълъ, че прѣмѣстването отъ едно място на друго да става само тогава, когато има на едно място излишни учители, . . .

С. Костурковъ (р): По намаление на паралелкъ. Само тогава има излишни учители,

Министър С. Омарчевски: . . . или по намаление на паралелките. Въ София миналата година азъ сварихъ едно голямо число учители съ по пърколко — 5—6 часа седмично. Около 40—50 души нѣмаха минималното число часове — 18.

Това число е предложено отъ г. Костурковъ при измѣнните на закона за народното просвѣщението въ Камарата на Радославова и менъ ми бѣше чудно, когато г. Костурковъ правѣше предложение онзи денъ за 15 часа.

С. Костурковъ (р): 16 часа.

Министър С. Омарчевски: Добрѣ, 16. — Въ София азъ заварихъ учители съ 5—6 часа седмично и трѣбаше много отъ тѣхъ да прѣмѣстя, за да дамъ на извѣстни гимназии въ провиниците учители специалисти по нѣкое предмети, които тѣ нѣмаха, и учителскиятъ съюзъ протестира тогава, че не би трѣбвало да прави това, защото прѣмѣстването е тежко за учителите, у тѣлкуваха, че това било партизанско и т. н. Азъ ги прѣмѣстихъ и тази година пакъ извѣрихъ прѣмѣствания за по-цѣлѣсъобразно, така да се каже, пареждане на персонала, предъ видъ на обстоятелството, че въ много мѣжди гимназии има женни учители, както и обратното: много дѣвически гимназии — както; пакъ, I-та дѣвическа гимназия, отъ единъ персоналъ отъ 92 души, има само 6 души мѫже. Ще се съгласи г. Костурковъ и вие сѫщо, г. г. народни представители, че въ тази гимназия трѣба да туримъ, ако не половината, попс приблизително половината мѫже.

С. Костурковъ (р): Нѣма значение.

Министър С. Омарчевски: Тѣй че тази редакция, която е направена: (Чете) „Прѣмѣстването отъ едно място на друго за по-цѣлѣсъобразно пареждане на персонала не се смята за наказание“, има смисълъ. Тя се тѣлкува въ миналото тѣй, както се тѣлкува и сега, и нѣма съ тази забѣлѣжка да правимъ партизанство.

Г. Костурковъ възстава и противъ туй, че министърътъ на народното просвѣщението има право да се произнася въ 2-седмиченъ срокъ отъ дена на произнасяне рѣшението отъ висшата дисциплинарна комисия за утвѣрждение рѣшенията на комисията. Ами че това е павѣскѣдѣ. Азъ ще ви прочета какво казватъ г. г. тѣснѣтъ социалисти въ Франция.

С. Костурковъ (р): Ама тамъ е сѫдъ. Вие Франция недѣйте ни показва за примѣри.

Министър С. Омарчевски: Тамъ нѣма туй пѣщо. Учители, които не изпълняватъ длѣжностите си и се запираватъ съ работи, които сѫ несъвмѣстими съ учителското имъ звание и достойниство, тамъ направо ги уволняватъ. Преди ви казахъ и сега ви казвамъ, че съмъ готовъ да споря съ всѣкого отъ васъ. За учителъ и за дѣржавенъ чиновникъ, а особено за учителъ, който пай-малко изклничи, никакъвъ сѫдъ пѣма. Тамъ нѣма постановление 101, ами го хващащъ за ухото и вѣнъ завинаги.

В. Мулетаровъ (к): Даже бавно карашъ; по-бързо трѣбва да карашъ!

Министър С. Омарчевски: Слушай! Не си го чель още, мълчи, да научишъ пѣщо! — Какво казватъ г. г. комунистите? Ето бр. 39 отъ 21 юни 1921 г. на „Учителска искра“, въ който се казва: (Чете) „Прѣсъдѣването на учителите комунисти въ Франция. Правителството прѣсъдва съ особена строгость учителите-комунисти, които се числятъ не само въ революционните синдикати, но и въ френската комунистическа партия“. — Нѣ като мене тукъ да ги редя 5—10 забѣлѣжки.

Отъ комунистите: А-а-а!

В. Мулетаровъ (к): Много сте великодушни!

Министър С. Омарчевски: (Продължава да чете) „Слѣдъ противозаконното уволнение на учителката Мария Гюпилотъ, напослѣдъкъ съ възбудено дисциплинарно прѣсъдѣване и противъ народната учителка Мария Мортегудетъ, секретарка на комунистическата партия въ Албусонъ.“

„Б. Р. И въ републиканска Франция учителството е подложено на сѫдътъ прѣсъдѣвания, както въ конституционна България“.

С. Мановъ (к): Съ тая разлика, че тамъ нѣма народо-властническо правителство.

Министър С. Омарчевски: (Продължава да чете) „Участъта на учителя подъ капиталистическия режимъ навсѣ-

кѫдѣ е единаква. Интересно е дали френскиятъ министъръ на просвѣтата знае за изобрѣтеното отъ г. Омарчевски № 101.“ — Тамъ безъ никаква причина, само по едно донесение на органите на контролната властъ направо ги изхвърлятъ вънъ. — „Не е злѣ напишиятъ просвѣтени министъръ да услуги на своя колега, за да го улесни въ похода му противъ учителите-комунисти. Интереснѣ на днешната „цивилизация“ налагатъ на г. Омарчевски тази взаимна услуга“.

Азъ ви моля, като приемамъ думата „обжалване“ да се замѣни съ думата „обжалване“, да се приеме редакцията на чл. 123 тѣй, както се докладва.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: По чл. 123 има направени три предложение отъ г. Костурковъ.

Първото предложение е слѣдното: (Чете) „Въ алиея четвърта на чл. 123 да се изхвърлятъ думите: „подлежатъ на утвѣрждение“.

С. Костурковъ (р): Нѣма кворумъ, г. прѣдседателю.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Ще гласуваме. Които приематъ това предложение, моля, да си вдигнатъ рѣжката. Събранието не приема.

Второто предложение е: (Чете) „Въ чл. 123 да се изхвърли отъ алиея седма: „до произнасяне на дисциплинарната комисия, Министерството може да отстрани обвиняемия учителъ“ и т. н. до края на алиеята“. Които приематъ това предложение, моля, да си вдигнатъ рѣжката. Министерство, Събранието не приема.

Третото предложение е: (Чете) „Забѣлѣжка I къмъ чл. 123 се измѣня така: „Прѣмѣстване, не за наказание, може да стане само: 1) доброволно, 2) по липса на часове при намаление на паралелките“. При последния случай, на учителя се плаща разноските по прѣмѣстването му“ Които приематъ това предложение, моля, да си вдигнатъ рѣжката. Министерство, Събранието не приема.

С. Костурковъ (р): Нѣма кворумъ. Това, което гласувате, ще бѫде незаконно. Моля, да се отѣлѣжатъ въ протокола, че е незаконно.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 123 съ корекцията, която даде г. министърътъ, моля, да си вдигнатъ рѣжката. Министерство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 124. Учители, които сѫ павѣскѣдѣ 60 години, могатъ да бѫдатъ уволнени отъ министър на народното просвѣщението“.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 124 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ рѣжката. Министерство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 125. Разпорежданията на чл. чл. 75, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 88 и 89 отъ този законъ сѫ въ сила и за учителите отъ срѣдните училища“.

Едно обяснение.

Г. г. народни представители! Чл. 75 е изхвърленъ, слѣдователно всички други ще иматъ единъ № по-долу. Слѣдователно, вмѣсто 79—78, вмѣсто 81—80, вмѣсто 82—81, вмѣсто 83—82, вмѣсто 84—83, вмѣсто 85—84, вмѣсто 88—87, вмѣсто 89—88.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 125 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ рѣжката. Министерство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 126. Срѣдните училища се управляватъ по правила, изработени отъ Министерството на народното просвѣщението“.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 126 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ рѣжката. Министерство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 127. За да се даде възможностъ на учителите да се запознаятъ съ устройството и уредбата на различните учебни заведения и институтъ въ странство и у настъ или да изучатъ по-отблизо новите придобивки въ областта на предмета си методата му, министерството и настоятелствата по прѣпоръка на учителските съвѣти, могатъ да командиратъ за една или двѣ години въ странство и у

насъ таива учители, които се отличават съ трудолюбие и умъвие въ работата си, съ заплата, която получават и съ право само на пътни пари. Това се отнася и за учителите въ основните училища. Такива учители могат да се командират и въ научните институти въ царството, като се вземе предварително съгласието на управлението на посъледните. На командиранието учители съ текки съмнени задължения могат да се плащат и дневни пари по ръешение на Министерския съвет.

На командиранието учители се назначават мъстата и старшинството, а назначените на мъстата имъ се съмнават за връбменни, докато трае командировката на изпратените.

„При едните условия за специализиране въ странство могат да бъдат командирани безъ заплата и безъ пътни пари за една или две години и учители, които по желанията това.

„Всички учители, които съм се специализирали като командирани, съм длъжни да служат на държавата най-малко петъ години като такива. Въ противен случай връщатъ въ държавното съкровище сумата, получена пръвъ на командировката имъ като заплата и пътни пари.

„Особенъ правилникъ определя начинъ, по който става командиранието на учителите“.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 127 тъй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ръката. Министерство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 128. За разширение на познанието и за опознаване на страната, учителите имутуватъ прѣзъ лѣтната ваканция съ намалени цѣни по българските държавни желѣзници и парходи. Такова имтуване съ намалени цѣни се позволява и прѣзъ течението на учебната година, когато учителъ имтува съ учениците си“.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 128 тъй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ръката. Министерство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

Учение и ученици.

„Чл. 129. Разширението на предметите по класове и отдѣли, както и подробнъ учебенъ планъ по всѣки предмет, се изработка отъ Министерството на народното просвѣщение“.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 129 тъй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ръката. Министерство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 130. Числото на задължителните седмични уроци за предметите не може да бъде повече отъ 28“.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 130 тъй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ръката. Министерство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 131. Числото на паралелките въ реалните и специални училища се определя всѣка година отъ броя на постъпилите ученици отъ района на дадените училища. Числото на паралелките въ гимназиите се определя ежегодно отъ министра на народното просвѣщение. Всѣка паралелка не може да има повече отъ 40 ученици“.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Има думата народните представители г. Стоянъ Костурковъ.

С. Костурковъ (р): Азъ не зная защо е това нововъведение, че числото на паралелките ще се определя всѣка година отъ министра на народната просвѣща. Щомъ—то е определящъ броя на учениците, максимума на броя на учениците въ всѣка паралелка, нѣма защо министърътъ да определя паралелките. Тѣ се определятъ сами по себе си, по рѣшение на учителския съветъ, насроти броя на учениците, които се явяватъ въ дадено учебно заведение. Ако имате въ една паралелка 40 ученика, т. е. ако имате налице 40 ученика за единъ класъ, ще имате една паралелка; имате ли 50—60—80 ученика, ще имате

две паралелки — свършена работа. Тъй бѣше досега. Нѣма защо Министерството на просвѣтата да се занимава съ определяне на паралелките. Туй нѣщо ще усложни сама работата, и то ще прѣтрупа министерството съ такива дреболии, които сѫ работи на учителския съветъ. Учителскиятъ съветъ съ директора определя паралелките и съобщава въ министерството. Министерството само контролира, и ако види, че учителскиятъ съветъ грѣши нѣкаквѣ, да го поправи, по нѣма защо цепрѣмънио Министерството на просвѣтата да определя паралелките. Азъ просто не разбирамъ това нѣкане на министерството. Затуй мисля, че чл. 131 трѣба да се измѣни така: (Чете): „Числото на паралелките въ реалните и специални училища и въ гимназиите се определя всѣка година споредъ броя на постъпилите ученици отъ района на всѣко учебно заведение. Всѣка паралелка не може да има повече отъ 40 ученици“. Нѣщо повече — учителскиятъ съветъ ще дѣйствува подъ контрола на министерството. Това предложение прави.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Прѣди да положа на гласуване члена, полагамъ на гласуване предложението на г. Костурковъ, а именно: (Чете) „Чл. 131 се измѣня така: „Числото на паралелките въ реалните и специални училища и въ гимназиите се определя всѣка година споредъ броя на постъпилите ученици отъ района на всѣко учебно заведение. Всѣка паралелка не може да има повече отъ 40 ученици“. Които приематъ това предложение, моля, да си вдигнатъ ръката. Министерство, Събранието не приема.

Които приематъ чл. 131 тъй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ръката. Министерство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 132. Ученето въ срѣдините училища трае отъ 15 септември до 12 юли“.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 132 тъй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ръката. Министерство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 133. Прѣминаването на ученици въ по-горенъ класъ става възъ основа на общия годишъ успехъ“.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 133 тъй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ръката. Министерство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 134. Ученци отъ едно училище се приематъ въ съответния класъ на друго еднородно училище безъ изпитъ, а въ другъ видъ училище — само съ приеменъ изпитъ по различната отъ материала по предметъ въ програмата“.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Които приематъ чл. 134 тъй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ръката. Министерство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 135. Ученъкъ, който прѣстои двѣ години въ единъ и същъ класъ, безъ да може да се прѣведе по причина на слабъ успехъ въ по-горенъ класъ, се изключва отъ сѫщия видъ училища.

„Изключение се допушта само по много уважителни причини.

„Никой ученикъ отъ срѣдно училище не може да повтаря повече отъ два класа по редъ“.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Има думата народните представители г. Стефанъ Лафчиевъ.

С. Лафчиевъ (о): Въ алпия втора се казва (Чете): „Изключение се допушта само по много уважителни причини“. Но по чие разрешение?

Министъръ С. Омарчевски: По рѣшение на учителския съветъ.

С. Лафчиевъ (о): Безъсъмѣнио, по рѣшение на учителския съветъ.

Министър С. Омарчевски: То е казано и въ правилника, по приемамъ да се постави и тукъ.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Конто приематъ въ алияния втора на чл. 135, да се възъннат думите: „по решение на учителския съвѣтъ“, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министърство, Събранието приема.

Конто приематъ чл. 135, съ направената поправка, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министърство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 136: Забранява се на учениците: да се чистятъ за членове на младежки групи при партитни организации, да посѣщаватъ политически събрания; митинги, избори, да участватъ въ партитни шествия, манифестации и да получаватъ, записватъ абордати и разпространяватъ неодобрени списания, брошури, книги и др. Ученици, които не се съобразяватъ съ тъзи пареждания, се изключватъ завинаги отъ училищата, въ които сътварятъ.“

„Постановленията на този членъ важатъ и за учениците основниятъ училища.“

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Има думата народниятъ прѣставителъ г. Паскалевъ.

П. Паскалевъ (д): Г. г. народни прѣставители! Азъ съмъ тъмъ, че по настоящия членъ отъ закона, който е новъ, ще трѣбва да помислимъ малко и ще направимъ по-добре, ако, или пакъ ще го изхвърлимъ, или поне се измѣни неговата редакция. Съ този членъ се дава едно право, абсолютно право на учителските съвѣти да могатъ да изключватъ всички ученици, които сѫ членове на нѣкои младежки групи при партитни организации, да посѣщаватъ политически събрания, митинги и пр. Менѣ ми се чини, че съ този членъ г. министъръ търпи тази цѣль, както и съ много други членове, които уреждатъ положението на учителите. Вмѣсто да правимъ единъ законъ, който да бѫде по-либераленъ, по-лѣничарски, отколкото сега съществуващи законъ, ини правимъ всички измѣнения въ закона за народната просвѣтба въ смисълъ да засилимъ централната властъ, било по отношение на учителите, било по отношение на училищното настоятелство, да съспендирате почти автопомници права на училищното настоятелство, въ случаи да засилимъ права на учителски съвѣти, било на отгълъни учители, било на министъра по отношение на самите ученици. Измѣненията, които ставатъ въ законопроекта, предложени отъ г. Омарчевски, никакъ не сѫ измѣнения въ духъ народовластнически, но по-скоро сѫ измѣнения въ смисълъ и духъ на реакционенъ. Всички измѣнения, които досега ини разглеждахме по отношение на стария законъ, и туй измѣнение, ини този новъ членъ, който, азъ памирамъ въ законопроекта, гонятъ сѫщата цѣль: да прѣтърпятъ дѣцата на родители, които иматъ извѣстни политически убеждения и да не могатъ бащата и майката да прѣдаватъ тѣзи политически убеждения на своята дѣца. Азъ бѣрзамъ да прибавя, че и азъ, и нашата партия не сме съгласни да възникнамъ партизанство на нашите дѣца още отъ училищната скамейка и да тикаме младежите да ставатъ членове на различни партитни организации, или да взематъ участие въ различни партитни политически манифестации, да ходятъ въ клубове, събрания и пр. и пр. Но съмъ тъмъ, че училището чреѣтъ учителя или чреѣтъ министерството не може да отива толкова далеч и да се мѣси даже въ политически съвѣти убеждения, които едно съмѣтство може да има и като че ли училището не е длѣжно да възникнава или да прѣтърпятъ убежденията, които може да има младежите, респективно бащата и майката. Чреѣтъ прѣтърпване на дѣцето или ученика, министерството или дѣржавата гони да прѣтърпятъ и да притиска самия баща и майка, и да прави единъ написъ върху свободата на политически съвѣти убеждения на български гражданинъ. Туй съмъ тъмъ, че ини гѣбимъ право да правимъ, ако искаме да бѫдемъ демократи или ако искаме да бѫдемъ народовластници. Менѣ ми се чини, че става голѣмъ въпросъ, дали училището има право и назначение да ръководи дѣцето и въ поговорото политическо възпитание, или иначе училището е длѣжно само да даде знаніе на ученика, на дѣцето, а да повѣри на родителятъ — бащата и майката — да се занимаватъ съ възпитанието, било правително, било религиозно, било политическо, ако искате на неговото дѣце. Менѣ ми се чини, че тенденцията на новото врѣме, изобщо стремежъ на народовластното и демократията е да можемъ да оставимъ всичко това въ рѣките на съмѣтството, и то да бѫде свободно, а не да дадемъ такива голѣми права на дѣржавата, та като повика или като

е длѣжна да даде на дѣцето образование, да отива да влияе чрезъ дѣцето на политическото и на религиозното убѣждение на съмѣтството — на бащата и майката — или на самото дѣце, когато стане по-голѣмо.

Редакцията даже на този чл. 136 отива доста далечъ, като запрѣзва на учениците „да получаватъ, записватъ абордати и разпространяватъ неодобрени списания, брошюри, книги и др.“ Кое неудобрено списание, отъ кого неудобрено списание, книги и пр.? Нима всички книги, които излизатъ въ България, се одобряватъ отъ министерството? Не. Отъ Министерството на народната прѣсвѣтност се одобряватъ само книгите, които служатъ като учебники, а всички списания, всички вѣстини, всички книги, които излизатъ днесъ, не се одобряватъ отъ никого. И вие какъ можете да приложите утѣръ тази наредба и да пакажете едно дѣце, косто, напр., разпространява единъ вѣстникъ демократически или иначе взема че разпространява, да кажемъ, едно списание на комунистъ, на шуракитъ, на радикалъ и пр.? Кои ще знае кои списания или книги трѣбва да се одобряватъ и кои трѣбва да се запрѣтъ. Ако, напр., имаме единъ баща, който е печатар или книжаръ, който по убѣждение може да бѫде, напр., комунистъ — защото изглежда, че вие съ това като че ли искате да прѣтърпятъ крайните течения — и той праща своя синъ да продава неговия вѣстникъ или неговото списание, за да изкарва хлѣба на съмѣтството, можете ли вие да изключите това дѣце — ученикъ — което разпространява списанието на своя баща, който има свое политическо убѣждение? Той може да бѫде демократ или всѣкакъвъ и и не знаемъ докъдъ могатъ да отидатъ разбиранятия и съвращанията на днешното правителство и на една политическа партия, която е съсловна и която прѣтърпява съсловни интереси или една класова партия, която, възьти отъ своя класъ и съсловие, всички други иска да изключи. И азъ съмъ тъмъ, че има една опасност, ако искате, за истинската демокрация въ дадения случай, за свободата на съвѣтъ, които се изразява чрезъ дѣцето или чрезъ родители на самото дѣце. Вие искате да запрѣтите на всички дѣца, които иматъ родители възьти отъ днешната партия, да могатъ да помогнатъ на своя баща въ издаването, напр., на книга, която, споредъ вашите съвращания и понятия, може да бѫде запрѣтена.

Нѣкой отъ комунистъ: Така е въ Франция.

П. Паскалевъ (д): Менѣ ми се чини, г-да, че това е единъ голѣмъ въпросъ. Азъ не искамъ да го рѣшимъ еще сега, защото ини изглежда, че мѫчи можемъ да намѣримъ формулати; но азъ искамъ да признаете вие и г. министъра на народното просвѣтение, че това не е народовластие, ами това е много ясна работа, че това е желание да наложи азъ монти разбирания и съвращания на бащите на всички дѣца.

Вие отивате въ послѣдната алияна на чл. 136 и по-нататъкъ: (Чете) „Постановленията на този членъ важатъ и за учениците въ основните училища“. По силата на пакътъ законъ за задължителното основно образование, дѣржавата е длѣжна да повика дѣцето на всѣкитъ единъ баща, било той селянинъ или гражданинъ, като глобява родителя, ако дѣцето не отиде въ училището. Дѣржавата е длѣжна да даде образование на това дѣце до III класъ. Менѣ ми се чини, че при туй положение надали ини има случай, когато дѣцето трѣбва да се изключва отъ, основното училище за каквито и да било простѣрки, например отъ самото дѣце. Образоването е задължително и вие — дѣржавата — чреѣтъ вашиятъ учители трѣбва да се мѫчите да дадете туй образование на дѣцето. Може да има всевъзможни дисциплинарни наказания, или да има изправителни училища. Трѣбва да има по-голѣмо тѣрпѣніе на учителя; може да търпи и нѣкои гаменчета, които не сѫ тѣй кротки, както всички дѣца. Но менѣ ми се чини, че дѣржавата трѣбва да уреди своята училища, за да даде образование даже на най-разваленото дѣце, да даде образование на единъ гаменъ, даже на туй дѣце, което не се подчинява на правилата въ училищата, особено въ основното училище. Само по такъвъ начинъ ини можемъ да имаме всебицност на основното образование, ини можемъ да имамъ дадемъ това образование и можемъ да приложимъ принципа на задължителното образование въ основните училища. Вие тукъ давате право на учителя въ основното училище, но негово усмѣтрѣніе, или на учителя въ гимназията или прогимназията, да уволнива, да изнужда, и затова е казано: (Чете) „Ученици, които не се съобразяватъ съ тѣзи пареждания, се изключватъ завинаги отъ училищата, въ които сътварятъ“

вашъ“. Това може да се разбира даже, за училищата въ цѣла България. Да изключите един дѣтет, защото то, може би — нека вземемъ за примеръ — на 1 май е отишъло заедно съ баща си да прави манифестация, или на другъ единъ празникъ е отишъло съ своя баща да прави демонстрация или манифестация въ друга една политическа партия, или защото то чете или разпространява едно списание, което споредъ съхващанията и разбиранията на днешната властуваща партия е запрѣтено, е недопустимо.

Г-да! Тази посъледна алиса трѣбва да се махне. Но азъ съмътамъ, че пѣтиятъ чл. 136 трѣбва да се прѣмахне. Вие не правите закони само за васъ, ние правимъ закони за по-дълго време. Менъ ми се чини, че ние трѣбва да вървимъ въ направление да разширяваме все повече и повече свободата и съвѣтъта на гражданина, учениците все повече и повече да има характеръ само да дава образование, а съмѣйството и община, които искате, да иматъ много по-голѣми права надъ самото училище, отколкото държавата. Опасна е тенденцията, по която вие вървите, и интересно е, че вие, народовластиците, които ужъ искате да децентрализирате властта, които искате по-голѣми права на общините и пр., давате тѣзи права само на едни вани организации, които сѫ извѣти въ държавата. Съ всички ваши закони вие се стремите да засилите повече и повече правата на централната власт на всички чиновници, инспектори и пр. и да ограничите правата на общините, както вие много лѣтни лесно разтуряте общините и правата на училищните настоятелства, които по немарливост и по докладъ на инспектора може да ги махнете и разтурите, ги давате на тричленни комисии, било при изключването на учители, било при изключването на самите ученици. Поне кажете открыто, че вие не сте народовластици, които посите централната власт, и кажете открыто, че въ туй отношение се допирате пай-мило до г. г. комунистите, съ които се борите, защото вие развивате разбирания съсловни и класови, такива каквито иматъ тѣ, само че тѣ изхождат отъ едно разбиране на една съсловна партия, а вие изхождате отъ едно разбиране на една класова партия. И менъ ми се чини, че ини, които постоянно ни паричате реакционери, тукъ, въ центъра, и които въ вашия вѣстникъ ни паричате погромаджии, кокодери и пр. пр., ини съмѣтамъ за напълъ дълъгъ да защищаваме пай-правилната демократия, които се намира вече въ опасностъ, застрашена е и отъ съсловната организация и отъ класовата организация и като че ние защищаваме пай-добре свободата на съвѣтъта, свободата на политическото убѣждение, правата на човѣка и на гражданина. Даже съ този законъ, съ който вие искате тѣзи права да ги отнемете и съ който вие идете да се паврете даже и въ съвѣтъта и въ разбиранията на съмѣйството: на бащата и на майката, за да може всички ученици да ги направите, може би само съсловни, утрѣ г. г. комунистите, когато дойдат на власт, и тѣ ще правятъ сѫщото, защото и тѣ иматъ сѫщите разбирания, ще накаратъ всички наши дѣца да станатъ комунисти. Та, г. министре и вие г. г. земедѣльци, ако сте истински народовластици, демократи, азъ ви моля, ги такива законооприятия да не прокарвате, защото такива законооприятия могатъ да иматъ много лоши резултати. Това е една наклонена плоскостъ, по която може да се отиде много далечъ. Този законъ сѫщако може да се прилага и къмъ пашитъ дѣца и противъ вашите дѣца. Той е оръжие, съ което може да се патиска и този и опзи, и това дѣтет и опова, независимо отъ това отъ кое убѣждение е. Та азъ ви моля, г. министре, да се съгласите, и то г. докладчикъ да откажи напълно чл. 136 или, пай-малко, ако не се отегли да остане само запрѣщението, безъ да се поставява наказание. Оставете това наказание за обши простожки да си върви на общо основание по правилниците; нека учителите и училищните съвѣти да се произнесатъ каква мѣрка трѣбва да се приложи и какво трѣбва да бѫде наказанието. Въ наказанието трѣбва да има постепенностъ. Не можете вие за първата простожка на ученика да приѣгнете до пай-краината мѣрка — да го изнѣдите. Вие ще му правите забѣлѣжка, ще му намалите поведението, ще му наложите друго пѣкое наказание, и когато той слѣдъ пѣколько наказания не е поправимъ, тогава вече вие можете да приѣгнете до изключване. Но защото той разпространява едно запрѣтено списание, защото той отишъл подъ патиска на своя баща да прави манифестация, трѣбвало веднага да го изключите? Менъ ми се струва, че това е несправедливо и жестоко, а особено за учениците въ основните училища. Азъ моля цѣ-

ния чл. 136 да се изостави. Подобенъ членъ въ стария законъ, гласуванъ отъ пасъ — реакционеръ — спрѣмо въсъ не сѫществува. И вие въ туй отношение сме десетъ и шест по демократични и либерални, отколкото се вие.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Има думата пародията прѣставителъ Стоянъ Костурковъ.

Костурковъ (р): Г. г. народни прѣставители! Чл. 136 не е новъ, както казва г. Паскалевъ. Него го има въ стариия действующъ законъ; него го има като специално законоположение, което вие приехте минувалата година, по прѣдложението на министъра на просвѣщението г. Омарчевски. И сега този членъ, който се прие заедно съ законопроекта за плебисцитъ и други работи, е поставенъ и въ сегашния законопроектъ, за да си мите по реда. Той прѣставлява, наистина, една новостъ не отъ днесъ, а отъ момента, отъ когато се прѣложи тукъ и се одобри отъ васъ. Новостъта се състои не въ това, че се ограничаватъ учениците да участватъ въ групи, както що е казано въ началото, при политически партии, въ политически събрания, митинги и манифестации и пр., защото всичко това и до днесъ, и до деня, когато да се прѣложи отъ сегашния министъръ и прие отъ васъ законоположението, ставаше по правилникъ, по уредба отъ Министерството на просвѣщението. На учениците бѣше забранено да пристъпватъ въ политически събрания, да участватъ въ митинги, манифестации и т. и. Не е тамъ въпросътъ. Въпросътъ е, че отъ положението, което бѣше правилично, то става положение законю. Второ. По правилника, ученици, които нарушаватъ това запрѣщение, се наказватъ съ мѣрите, налагане на поведението и т. и. Такъ вие се изключватъ завинаги отъ училищата въ цѣла България. Съвѣршено.

В. Мулетаровъ (к): Той даже и безъ законъ ги уволняваше.

Костурковъ (р): Това е съвѣтъ новото. Както виждате, пай-демократично и пай-свободолюбиво. Това е едно положение, което, наистина, глемда да приложи фактически задължителното учение въ четиритѣ отдѣления и въ трите прогимназийни класове, които ставатъ задължителни споредъ сегашния законъ. Туй е едната страна на въпроса.

Другото ново пѣщо, което теже не е ново, защото и него го приехте, то сега е поставено като прието единъ путь отъ васъ, съ че се забранява така сѫщо на учениците да получаватъ, записватъ аборати и разпространяватъ неодобрени еписания, брошюри книги и други, и който ученикъ се провини и противъ това постановление, изключва се изъ цѣла България завинаги. Това е второто пововъзведене съ което ли още сѫществува г. министъръ и вие, г-да, отъ мозинството, а слѣдователно и вашето правителство. Какво значи тогава, г. г. народни прѣставители, да запрѣтите на единъ ученикъ, независимо отъ какво ученице е той, дали е отъ първопачалио, прогимназиално или срѣдно — това тукъ се говори въ отдѣла за срѣдните училища — какво значи да му запрѣтите да получава списание, което не е одобрено отъ Министерството на просвѣщата, и, ако го получава въпрѣки туй запрѣщение, да го съмѣтате, че е изключъ завинаги отъ всички училища въ България? Това пѣщо дори въ Франция го има, . . .

Нѣкой отъ земедѣлъците: Тамъ ги има и ученнически сѫдъ, който вие въведохте.

Костурковъ (р): . . . тамъ, отъ кѫдѣто г. министъръ Омарчевски черни своето вѣдомовение да реформира българското учебно дѣло, тамъ, дѣто вълицѣ ужасна реакция, които има като резултатъ — чуйте, че не го знаятъ, сигуренъ съмъ, 90% отъ въсъ — едно кресцепдо засилване на линейското образование, а на католическата, конгрегациона школа, и тая реакция това докарва, че онова, което покойниятъ Комбъ изкорени съ силата на ума и демократията, дойде Бриянь съ своя безграниценъ компромисъ да го вкоренява. И сега Бриянь и неговитѣ другари изпращатъ прѣставителъ на френската република въ Ватикана. Искамъ да ви кажа, никога не е била Франция, никога — запомнете това — нито е още по-малко днесъ страната, която въ туй отношение трѣбва да ни послужи за образецъ. Не. Други сѫ държави, въ които ние трѣбва да надникнемъ, да видимъ какво става, ако искаме да се научимъ на пѣщо напрѣдничаво въ организацията на учебното дѣло и въ правата и задълженията на учите-

литъ и учениците. Искамъ да ви кажа, че това запръщение на учениците да получават неодобрени отъ Министерството списания, и ако ги получаватъ, да се съмнятъ за изключения отъ всички ученици във Вългария заинаги, го нѣма дори въ реакционата въ туй отношение Франция. Съдъдователно и въ туй отношение стоимъ и предъ Франция и предъ всички други.

В. Мулетаровъ (к): Сега сме байракари на реакцията.

С. Костурковъ (р): Какво значи това запръщение, г. г. народни представители? Винаги ли вие, които го гласувахте и които сега ще видите рѣка? Но всички членове ще говорят, и по този съмъ приготвихъ предложение. Увѣрено съмъ, че нѣма да го гласувате, както и по-рано не сте гласували други. Но азъ ви питамъ, 10% отъ въстъ замислихте ли се единъ пътъ върху това, което проговарвате?

Нѣкой отъ земедѣлцитѣ: Да получаватъ „Българинъ“!

С. Костурковъ (р): Вие, които имате дѣца, както и азъ, на вашето свещено право, на вашата свобода се посѣга отъ министъра на просвѣтата. Да не позволяте на дѣцата да се абониратъ на списания и книги, които не сѫ одобрени отъ Министерството на просвѣщението! Чувате ли туй?

Нѣкой отъ земедѣлцитѣ: „Червенъ съмъ“ да получаватъ!

С. Костурковъ (р): Азъ съмъ баща на мосто дѣте и моя работа е да го абонирамъ на „Червенъ съмъ“, или на зеленъ, или на черенъ.

Нѣкой отъ земедѣлцитѣ: Бащата е на пивата, а учителятъ иска абонаментъ.

С. Костурковъ (р): Това, което говорите Вие, може да се говори само отъ единъ фелдфебель на рота въ Русия, а не въ България и не тукъ въ Народното събрание за българските ученици и българските съмѣстства.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): Като напусне училището.

С. Костурковъ (р): Срамно е да се говори отъ единъ докладчикъ това. Като напусне училището! Та вие ли ще ми заповѣдвате на какви списания да абонирамъ своето дѣте? Кои сте вие? Кѫдѣ ви е умѣть? Какво правите? Това е лудостъ.

Нѣкой отъ земедѣлцитѣ: Нашиятъ умъ е на мястото си, ами твоятъ кѫдѣ е? Я вижъ на що приличашъ!

С. Костурковъ (р): Да се запрѣти на учениците, на училищни библиотеки да получаватъ списания и да не се купуватъ книги, които не сѫ одобрени отъ министерството, това не само го разбира, това трѣбва да бѫде така, защото тамъ държавата дава пари за онни списания и книги, но да се запрѣти на моя синъ, на моята дѣщера да получаватъ такива или онакива списания, защото винаги, г. Омарчевски е днесъ министър и вие гласувате всичко, каквото ви предложи, . . .

Нѣкой отъ земедѣлцитѣ: Вие безъ гласуване въвеждохте ученическия сѫдъ.

С. Костурковъ (р): . . . това е връхъ на безумието, това никѫдѣ въ свѣта го нѣма. Разберете, що правите. Вие не знаете, що правите. Помислете това, което правите. Мене ме боли и затуй ви го казвамъ. (Възражения и шумъ отъ мюзикантъ) И както съмъ боленъ, ако не ме болѣше, нѣмаше да взема и думата. Едва се държа на краката си, но съмѣтамъ, че е нравственъ дѣлъ да кажа думата си по такъвъ сѫдопосенъ въпросъ, съ който вие окарикатурвате българското учебно дѣло. Вие вършиште това, което никоя реакция отъ 42 години до днесъ не е вършила.

Ю. Вълковъ (з): Вие го окарикатурхте съ досегашното ваше управление.

В. Мулетаровъ (к): А вие искате да битет рекордъ въ това отношение!

Ю. Вълковъ (з): Не виждате ли какво е сегашното учение? Само нещастници и негодини за нищо излизатъ отъ училищата.

С. Костурковъ (р): Сегашното училище е такова, каквото е можалъ да го създаде българскиятъ животъ съ българската държава.

Нѣкой отъ земедѣлцитѣ: Вие сте го създали.

С. Костурковъ (р): То е много по-добро, отколкото вие тъкмите да го създадете отсега пататьъ, и ако бѣха такива ония, които сѫ създавали досега законите, каквито сте вие сега законодатели, и това, което имате, не бихме го имали по никакъ начинъ. (Възражения отъ земедѣлцитѣ)

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: (Звънъ)

С. Костурковъ (р): Г. г. народни представители! Когато едно Народно събрание забрави своите права и длѣжности, то губи вече цѣла и значение въ очите на обществото, на населението, което го е избрало.

Ю. Вълковъ (з): Така мислите вие.

С. Костурковъ (р): Когато едно Народно събрание забрави клетвата, която е дало, че посѣга върху осветенитетъ отъ конституцията права на гражданинъ, бащи и дѣца — защото и дѣцата ѝ бѫдатъ съ граждани на България; единъ пълноправни, а други пълноправни — когато едно народно представителство забрави това повеление на конституцията и захваща да търчи всичко наредъ, това Събрание нѣма право на съществуване. Това правите вие съ подобни законоизложени.

Нѣкой отъ земедѣлцитѣ: Вашите дни сѫ прочетени, затова говорите така.

С. Костурковъ (р): Азъ, както виждате, казвамъ думата си, както разбирамъ, и не обръщамъ внимание на апострофите на хора, които нико разбира, нико пъкъ ѝ се занимавали съ такива въпроси. (Възражения и шумъ отъ земедѣлцитѣ)

Ю. Вълковъ (з): Г. прѣдседателю! Обърнете му внимание да не обижда.

С. Дупариновъ (з): Костурковъ разбира, ама сътъ войнишка чорба.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Г. Костурковъ! Бѫдете по- внимателни въ Вашите изрази.

С. Костурковъ (р): Азъ съмъ внимателенъ, г. прѣдседателю, но и вие бѫдете по- внимателни и къмъ господата, които, безъ да взематъ думата, ме прѣкъсватъ.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Еднакво съмъ внимателенъ къмъ всички.

С. Костурковъ (р): Искамъ да кажа, че тукъ не е въпросъ за фалшивификация. Ако е въпросъ за фалшивификация, труѣба прокуроръ да се намѣси. Въпросътъ е за едно измѣнение, едно нововъведение въ учебното дѣло въ България, противъ което нововъведение азъ рѣшилъ се противопоставямъ и искамъ да бѫде то прѣмахнато. Затуй прави предложение.

Ю. Вълковъ (з): Искамъ, но нѣма да бѫде прѣмахнато.

С. Костурковъ (р): Знаемъ, че нѣма да бѫде прѣмахнато. Вие ще гласувате и съ дѣлъ рѣжъ, защото гласувате всичко, което ви се предложи отъ тамъ. (Сочи министерската мѣса) Гласувайте; ще се каете, ама ще бѫде късно.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: (Звънъ)

С. Костурковъ (р): Азъ съ това изпълнявамъ дѣлъ си, а вие нравите, каквото общчате.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Има думата г. министъръ на просвѣтата.

Министъръ С. Омарчевски: Г. г. народни представители! Ако представителъ на комунистическата партия прави предложение, каквото прави г. Паскалевъ, които говори много да свободата на свѣтъ, . . .

С. Костурковъ (р): Не си го прочелъ още.

Министъръ С. Омарчевски: . . . азъ ибъмаше какво да говоря, по понеже говори единъ гойбъмъ познавачъ на учебното дѣло въ чужбина, азъ съмъ длъженъ да му забълъжа и да влѣзна въ споръ съ цѣната на своето мѣсто, макаръ че той не ми е далъ това мѣсто, а ми го е далъ българскиятъ народъ, и да видя, че *студентътъ* въ Англия — не въ клерикална Франция — живѣе на началата, на които не живѣе ученикътъ отъ българската гимназия. Това е въ Англия, която не е клерикална, това е въ една държава, която си е поставила за идеалъ да владѣе търговията на цѣлото земно кѣлбо и която се слави съ най-добро, най-силно образование. Както виждате моятъ примѣръ не е отъ клерикална Франция, ето пати, да кажа, по-надърѣдинчава отъ настъ.

Какво искаме ние, какво прѣстъпление вѣрнимъ съ чл. 136, като забраниваме на ученика, докато е на ученническата скамейка, да участва въ политически шествия, въ избори, въ митинги, да разпространява брошюри, книги и списания, които не сѫ одобрени отъ училищната власт?

С. Костурковъ (р): Не съмъсвайтъ тѣзи двѣ работи.

Министъръ С. Омарчевски: И той ме пита това свободата на съвѣтъта ли е. И говорите ми Вие: „Образоването е единъ процесъ, трѣба да оставимъ младежа да черпи наука отъ всички памѣти. Какъ ще забраните на мене да дамъ на моя синъ образование такова, каквото азъ некамъ?“ И това го говори бившиятъ, вчерашниятъ или утрѣшниятъ министъръ. Ако има по-горѣща ересъ отъ тази пѣкъдѣ казана и направена, азъ ще напусна това мѣсто. Ученикътъ въ гимназията черпи онѣзи знания и сръдности, които му дава съвѣтъната държава съ огледъ на съвѣтъ условия, на задачите, които е поставилъ въ срѣдното училище. Тя му казва: докато си ученикъ, политика нѣма да правишъ, защото щомъ искашъ да правишъ политика, ще кажешъ тогава, че пай-правата наука е социалистическа и твоето съзнание ще се притисни — психологически лесно обяснено, мога да ви говоря по това часове — и туй съзнание ще стане негодно за други вѣзирития, защото щомъ кажешъ, че това е буржоазно, а само туй, което казва Благословъ, е пролетарско, ти не си годенъ вече да приемашъ онова, което е плодъ на вѣковия човѣшкъ гений. Това не е ученикъ, това е единъ форменинъ, кристализиранъ партизанинъ. Ето, г-да (Сочи П. Паскалевъ), той е водителъ на демократията, той е за свободата на съвѣтъта на ученика. Но азъ ви казвамъ, ученикътъ е ученикъ, той ще остане такъвъ и ще черпи оная наука, която държавата му дава, а когато отиде въ Университета, той може да подложи знанията си по теорията напр. за магнетизъма, които има отъ VIII класъ, на една основна критика и да излѣзе да ги обори. Но той това ще направи, когато е въ Университета, а когато е въ гимназията, ще получава познанията, които отговарятъ на онѣзи задачи, които срѣдното училище си поставя.

В. Мулетаровъ (к): Тъ еж на срѣдневѣковното и килийното училище.

Министъръ С. Омарчевски: Днешната държава, която се крѣпи на днешния редъ, на днешните поредки, си установява програми, правилащи и му казва: отъ туй по-нататъкъ нѣма да получаватъ. Той нѣма да получава книги, той нѣма да разпространява вѣстници, които властта не позволява. Азъ нитамъ бившиятъ министъръ на просвѣтата, колко книги въ България има досега забранени? Нито една. Каквато книга излѣзе, разпространява се. Така ли е въ Англия и въ Франция! Първи пътъ ние си прѣхме „Другарче“ и една книга, току-що излѣзе на пазара, а има толкова порнографска, толкова мръсна литература, която трои младата ученническа душа. А г. Паскалевъ, водителъ на демократията, нит казва да оставимъ свободата на съвѣтъта. Ама това е едно свободно училище, това е едно училище за друго общество; това не е образование, това не може да бѫде училище на една държава. Г. Паскалевъ може да отвори въ Габрово едно общежитие, дѣто може да имъ чете за демократическата партия, но то нѣма да бѫде държавно училище.

Моля да се гласува членътъ такъ, както е прѣдложенъ отъ комисията. (Рѣкописане отъ земедѣлицътъ)

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: (Звѣни) Конто приематъ прѣдложението на г. Костуркова : (Чете) „По чл. 136 да се изхвѣрлятъ думите „да получаватъ, записватъ, оби-

рати и разпространяватъ неодобрени списания, брошюри, книги и др. и другото до края на алинеята“, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министърство, Събранието не приема.

Конто приематъ чл. 136, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министърство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 137. За слаби ученици, по рѣшение на учителския съвѣтъ, се уреждатъ извѣздни часове за подготовка. Тия занятия се рѣководятъ отъ сътвѣтните прѣподаватели. Заститѣ такива часове влизатъ въ числото на задължителните имъ часове.“

В. Мулетаровъ (к): Частьтъ е 8.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Понеже частьтъ е 8...

Министъръ М. Турлаковъ: Да се продължи засѣдането, докато минатъ още тригъз члена до глава II.

Прѣдседателствующъ К. Томовъ: Конто приематъ прѣдложението на г. министра на финансите, да се продължи засѣдането докато се гласуватъ тригъз члена отъ законопроекта до глава II, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министърство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): Г. г. народни прѣставители! Послѣдното изречение отъ чл. 137: „заститѣ такива часове влизатъ въ числото на задължителните имъ часове“ прѣдлагамъ да се изхвѣрли.

(Прѣдседателското място заема подпредседателъ Х. Маноловъ)

Прѣдседателствующъ Х. Маноловъ: Има думата народниятъ прѣставител г. Стефанъ Лафчиевъ.

С. Лафчиевъ (о): Съ оттеглянието на тѣзи послѣдни думи редакцията значително се поправи и отнема почва на злоупотрѣблението, което би могло да се направи. Затова азъ нѣма да говоря по-нататъкъ.

Бихъ желалъ г. министъръ и г. докладчикъ да възприематъ слѣдното допълнение: „Заради тия занятия на учителите се изработва единъ специаленъ правилникъ“.

Прѣдседателствующъ Х. Маноловъ: Има думата народниятъ прѣставител г. Стоянъ Костурковъ.

С. Костурковъ (р): Не зная дали г. докладчикъ възле мѣнието на комисията, отъ името на която докладва, когато оттегля послѣдния пасажъ на той членъ; но върху онова, което той оттегля, азъ имамъ да кажа слѣдното: да се събиратъ слабите ученици отъ извѣстни часове и паралелки по извѣстни предмети отъ прѣподаватели, които прѣподаватъ този предметъ и да имъ се прѣподава, уяснява материя, по която тѣ сѫ слаби, въ особени часове, това е едно хубаво дѣло; то е хубаво, казвамъ, защото съ интереса на слабите ученици; но искатъ заброя друго, че когато вие имате случаи, когато често се памиратъ, на най-добъръ учителъ памѣкъ-кога се подаватъ най-слаби ученици — защото той приема ученици отъ по-доленъ класъ за по-горенъ, отъ прогимназия за гимназия, които сѫ били при други учители — ако прѣподаватъ не води учениците прѣзъ ибълия курсъ, а ги дава на други, често идти на най-добри учители се надатъ най-слаби ученици и тѣзи учители сѫ длъжни да работятъ най-усилено, да полагатъ най-голѣмъ трудъ за засилване на слабите ученици. Това става въ врѣме на самите занятия въ класъ, когато сѫ задължителни часове, Е добъръ, учениците все пакъ купатъ, все пакъ сѫ слаби, то достигатъ по-спокойно. На учителя тукъ се дава задължение да има особени часове, да разработва учебната материя, по която учениците сѫ слаби; добъръ, г-да, на учителя, който има 20, 22, 24 часа седмично и по неговия учебникъ прѣдметъ има слаби ученици, да го пакарате вънъ отъ тѣзи задължителни часове да има специални, особено за слаби ученици и да не му прихващатъ това за нормална работа, кѫдѣ ще отидемъ тогава? Отъ една овца ще искаме да спремъмъ двѣ кожи. Смѣять се тамъ пѣкъ, затуй, че не разбирашъ хората. Тѣ знаятъ какъ се оре, ама не знаятъ какъ се уни.

И. Гетовъ (з): Ще му стане много; ще се пръсати, ще го хванат туберкулозата!

С. Костурковъ (р): И ще се чудимъ слѣдътъ искажа година, че туберкулозата още повече се е развила между учителството. Ами ще се развие, разбира се, щомъ се работи при нехигиенични условия, щомъ се работи много, и сега още повече ще се застъпятъ да работятъ; щомъ не имъ се дава достатъчно възлаграждение да могатъ да работятъ добре, туберкулозата е готова. Само натури крайно силен физически ще могатъ да издържатъ, и онни, които манипулятъ на своя дълъгъ, ще могатъ да се запазятъ, а добросъвестните учители ще бѫдатъ винаги на кука и ще ставатъ жертва на туберкулозата. Това не трѣба да ни очудва. Заради туй азъ памирамъ, че онова, което се оттегли тукъ отъ г. докладчика, трѣба на всѣка юнаца да остане, защото първиятъ текстъ, който председателствува това, което се оттегли отъ г. докладчика, ще има смисълъ и значение само тогава, когато има и они текстъ, който се оттегли отъ г. докладчика. Махнете ли тоя текстъ, който се оттегли отъ г. докладчика, другиятъ текстъ остава безъ значение, защото юнаца кой да го приложи. Това да знаете. Учителите ще кажатъ: силни, слаби ученици — толкова мoga, повече часове не съмъ задълженъ да имамъ, не мога да работя повече. И ще бѫдатъ основатели възражденията, които ще правятъ. Заради туй азъ съмътамъ, че не трѣба по никакъ начинъ да се оттегли онова, което оттегли г. докладчика; то трѣба да остане, и като остане, тогава разбирамъ, че членътъ добива значение, защото безъ него членътъ остава абсолютно безъ значение и по-добре е да бѫде изхвърленъ, зачертанъ изцѣло.

Прѣдседателствующъ Х. Маноловъ: (Звѣни) Понеже има други записи да говорятъ, ще гласувамъ.

Г. Данайловъ (д): Щомъ имъ давате извѣнредна работа, съгласете се да имъ се зачита.

С. Лафчиевъ (о): Азъ правя слѣдътъ предложение: „За тия допълнителни занятия на учителите се плаща допълнително възлаграждение. Тѣ се водятъ по изработенъ за цѣлата правилникъ“.

Прѣдседателствующъ Х. Маноловъ: Депозирайте предложението си, г. Лафчиевъ.

М. Диляновъ (з): Да се приеме членътъ твой, както е докладвашъ — педагогически съображения има.

Министъръ М. Турлаковъ: Цѣлните членъ да се прѣмаши съ-добре.

Прѣдседателствующъ Х. Маноловъ: Има постъпило предложение отъ г. докладчика, който иска да се изхвърли послѣдното изречение отъ 137.

Другото предложение е отъ народния представителъ г. Лафчиевъ, за видоизменението на този членъ.

И третото предложение, кесто обема тѣзи дѣй предложение, е на г. министра на финансите: да се прѣмаши членъ чл. 137.

Ще гласуваме пай-пай предъ предложението, кесто обема другите дѣй.

Които приематъ предложението на г. министра на финансите съвсѣмъ да се прѣмаши чл. 137 отъ законопроекта, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранието приема.

Гласувашето на другите дѣй предъ предложението става безъ предметъ.

Моля, г. докладчикъ да докладва по-нататъкъ.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 130. Ученикъ отъ реално училище, останалъ слабъ само по единъ предметъ, и слѣдъ поправителенъ изпитъ прѣминава условно въ по-горенъ класъ, ако затова рѣши учителската съвѣтъ. Такъвъ ученикъ, ако и слѣдътъ го-дина остане слабъ по едниятъ предметъ, безусловно попада въ класъ.“

Прѣдседателствующъ Х. Маноловъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стоянъ Костурковъ.

С. Костурковъ (р): Прѣди да си кажа думата по този членъ, азъ искамъ да знамъ мотивите, които сѫ предизвикали създаването, написването на този членъ, защото тукъ се говори за реално училище, а всички членове, които четемъ по тая глава, се отнасятъ до срѣдните училища изобщо. Защо тукъ се говори за реално училище? Искамъ г. докладчикъ да ми отговори на това питане, като си запазяме правото да си кажа думата.

Прѣдседателствующъ Х. Маноловъ: Г. министре! Г. Костурковъ Ви отправя питане.

Министъръ М. Турлаковъ: Трѣба да се чете „ученикъ“ безразлично отъ кое училище.

Министъръ С. Омарчевски: Гришка е. Отнася се до всички срѣдни училища. Остава „ученикъ останалъ слабъ“ и т. н.

Прѣдседателствующъ Х. Маноловъ: Г. Костурковъ, доволенъ ли сте отъ отговора?

С. Костурковъ (р): Щомъ се прѣмахнатъ думите „отъ реално училище“ то се отнася до всички срѣдни училища.

Министъръ С. Омарчевски: Да.

Прѣдседателствующъ Х. Маноловъ: (Звѣни) Които приематъ да се изхвърлятъ отъ чл. 138 думите „отъ реално училище“, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранието приема.

Които приематъ чл. 138 съ току-що вотиралото изменение, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 139. Министерството на народното просвѣщение може да отваря при срѣдните училища пансиони по особена наредба.

„При специалните училища, споредъ нуждите, могатъ да се дадатъ на учителите и квартири, а срѣщу заплатите — и отопление, освѣтление и храна.“

Прѣдседателствующъ Х. Маноловъ: Които приематъ чл. 139, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 140. При всѣко срѣдно училище трѣба да има по-требните приспособления за експериментално и практическо изучаване на учебните предмети, като кабинети, музеи, а при реалните и специалните училища — и учебни, реси, сточански работилници.“

Прѣдседателствующъ Х. Маноловъ: Които приематъ чл. 140, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранието приема.

С. Лафчиевъ (о): Моля, азъ искамъ да прѣложка една привилегия само. Искамъ да „прибавя“ и думите „училищни библиотеки“, които сѫ пропуснати въ члена първиятъ.

Прѣдседателствующъ Х. Маноловъ: Докато се четеше членътъ трѣбвало да съобщите и да депозирате предложението си.

Докладчикъ Г. Марковъ (з): (Чете)

„Чл. 141. Всички наредби за държавните училища важатъ и за окръжните и общимѣстните. Персоналътъ въ тѣхъ се назначава отъ Министерството на народното просвѣщение и се ползва съ еднакви права, както и учителскиятъ персоналъ въ държавните училища.“

Прѣдседателствующъ Х. Маноловъ: Които приематъ чл. 141 така, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ рѣката. Министерство, Събранието приема. Съ това се изчерпва дневниятъ редъ.

Идущето засѣдане ще бѫде...

Министъръ М. Турлаковъ: Утрѣ...

